

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Kadri Nurmsoo

**SOTSIAALPEDAGOGIDE
TÖÖÜLESANDED JA NENDE TÄITMINE
TARTU LINNA KOOLIDE NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: dotsent Tiiu Kamdron

Pärnu 2015

Soovin suunata kaitsmisele

(Juhendaja allkiri)

.....

(Kaasjuhendaja allkiri)

Kaitsmisele lubatud „ ... “a.

TÜ Pärnu kolledži osakonna juhataja

.....

(osakonna juhataja nimi ja allkiri)

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

(töö autori allkiri)

SISUKORD

Sissejuhatus	5
1. Sotsiaalpedagoogika olemus, ajalugu ja teoreetiline tagapõhi.....	8
1.1. Sotsiaalpedagoogika olemus	8
1.2. Sotsiaalpedagoogika ja koolisotsiaaltöö	11
1.3. Sotsiaalpedagoogika ajalugu	14
1.4. Sotsiaalpedagoogilised probleemid koolis	16
1.4.1. Sotsiaalne tõrjutus	17
1.4.2. Riskikäitumine	20
1.5. Sotsiaalne konstruksionism.....	22
1.6. Sotsiaalpedagoogide tööülesanded.....	24
2. Uurimus „ Sotsiaalpedagoogide tööülesanded ja nende täitmine Tartu linna koolide näitel“	27
2.1. Uurimiseesmärk ja –küsimused	27
2.2. Uurimismetoodika, uurimise läbiviimine ja valim.....	28
2.3. Andmete analüüs	30
2.3.1. Töö õpilastega	30
2.3.2. Töö õpilaste kodu ja perega	39
2.3.3. Töö kooli sise- ja välisvõrgustikuga	45
2.3.4. Töö iseendaga	51
2.3.5. Sotsiaalpedagoogide roll ja töökorraldus	55
2.3.6. Järeldused ja ettepanekud.....	59
Kokkuvõte	63
Viidatud allikad.....	66
Lisad.....	69
Lisa 1. Küsimustik	70
Lisa 2. Intervjuu küsimused	74

Lisa 3. Ametijuhendite kokkuvõte ja võrdlus	76
Lisa 4. Küsitluse avatud küsimuste vastused	80
Summary	82

SISSEJUHATUS

Tänapäeva maailmas on väga oluline, et inimesed oskaksid omavahel suhelda, leida õigeid väljundeid ning oleksid suutelised nägema oma tegude tagajärgi. Sotsiaalsete oskuste õpiprotsess algab kodust ning jätkub üsna pikka aega koolis. Selleks, et tagada õpilastele stabiilne ning arendav koolikeskkond on oluline, et õpilastel oleks usaldusväärsed inimesed, kelle poole pöörduda. Sotsiaalpedagoogi ametikoht on tänapäeva koolis väga oluline – ta on toeks ja abiks nii õpilastele kui nende vanematele, samuti ka teistele koolis töötavatele inimestele. Ei saa ka unustada osa, mida sotsiaalpedagoog täidab võrgustikutöös. Sageli on arusaamatuks jäänud, et mis on need tööülesanded, millega sotsiaalpedagoog koolis tegeleb ja millega ta peaks tegelema. Üleüldiselt on sotsiaalpedagoogika koolis tänapäeva Eestis üsna ebamääraselt defineeritud valdkond. Sotsiaalpedagoogika ebamäärasus võib johtuda identiteedikriisist, sest esindatakse nii õpilase kui kooli huve, mis ei pruugi kattuda (Leino, 2012:46). Töötades kooli direktsooni alluvuses peab tegema kooli sotsiaalpedagoog tööd nii, et ei kahjustataks kooli huvisid, aga samas esmane prioriteet peaks siiski olema õpilane ning tema sotsiaalse arengu toetamine. Tänapäeva keerulises maailmas võivad sotsiaalpedagoogi tööülesanded minna kergesti vastuollu.

Käesoleva lõputöö teemaks on kooli sotsiaalpedagoogide tööülesanded ja nende täitmine Tartu linna koolide näitel. Teemat võib lugeda hetkel Eestis väga aktuaalseks, sest järjest rohkem räägitakse nii ajakirjanduses kui ka riigis üleüldiselt erinevatest koolielu probleemidest ning koolis töötavate sotsiaalpedagoogide olulisusest probleemide lahendamisel, kuid ka ennetamisel. Sotsiaalpedagoogid peavad tegema palju tööd ametijuhendis kirja pandud töökohustuste ja –ülesannete täitmiseks, olles tugisüsteemiks nii õpetajatele, õpilastele kui ka õpilaste vanematele. Kooli sotsiaalpedagoogide volitused antud ülesannete täitmiseks pole aga igas koolis piisavalt

suured, et töötada ametijuhendite järgi – olles võrdväärseks kolleegiks õpetajatele, ei oma koolis töötavad sotsiaalpedagoogid volitust, et teha õpetajatele ettekirjutusi või soovitusi, et kooli sisekliima oleks positiivne.

Antud uurimustöös käsitletaksegi erinevaid sotsiaalpedagoogika mõisteid, sotsiaalpedagoogide tööülesandeid ning nende täitmist Tartu linna koolide näitel. Uurimuses tahetakse jõuda järeldusele, missugune on sotsiaalpedagoogi töö igapäevselt, missugune näeb välja töö õpilase, pere ja võrgustikuga, milliseid ametijuhendis kirja pandud ülesandeid täidetakse ning, kas ametijuhend sisaldab ka ülesandeid, millega sotsiaalpedagoogid ei tegele või mida nad ei saa erinevatel põhjustel täita.

Lõputöö eesmärgiks on uurida sotsiaalpedagoogide rolli selgust töökeskkonnas üldiselt ning välja selgitada ja analüüsida selgusetuid olukordi sotsiaalpedagoogide erinevate tööülesannete osas.

Üldised uurimisküsimused uuringu läbiviimiseks on:

- Kuidas ja millises mahus täidavad kooli sotsiaalpedagoogid ametijuhendis kirja pandud ülesandeid?
- Kui palju teevad sotsiaalpedagoogid tööd õpilaste, perede ja kooli sise- ja välisvõrgustikuga ning mis meetodil?
- Milliseid tööülesandeid peaksid sotsiaalpedagoogid rohkem täitma?

Uurimiseesmärgist ja uurimisküsimustest lähtudes on uurimisülesanded püstitatud järgmiselt:

- sotsiaalpedagoogika ajaloost ja teooriast, sh sotsiaalse konstruktsionismi teooriast ülevaate andmine, erinevate mõistete selgitamine, sotsiaalsete probleemide ja sotsiaalpedagoogide tööülesannete kirjeldamine;
- uurimuse planeerimine ja uurimismeetodi valik; uurimuse ajagraafiku ja valimi koostamine ja ettevalmistamine;
- sotsiaalpedagoogide tööülesannete eeluurimiseks uurimisankeedi koostamine; ankeetküsitluse läbiviimine ja analüüs; intervjuu küsimuste koostamine vastavalt eelküsitlusest saadud infole; intervjuu aegade kokkuleppimine ning läbiviimine
- uuringutulemuste analüüsi ja võrdluse teostamine;

- uurimisandmetel baseeruvate järelduste ja ettepanekute tegemine.

Lõputöö koosneb teoreetilisest ja empiirilisest osast. Töö esimeses osas tutvustatakse , sotsiaalpedagoogika olemust ja ajalugu, võrreldakse sotsiaalpedagoogikat ja koolisotsiaaltööd, antakse lühiülevaade koolis esinevatest sotsiaalsetest probleemidest ning samuti ka sotsiaalsest konstruksionismist, mis on üheks teoreetiliseks tagapõhjaks sotsiaalpedagoogikale. Teoreetilises osas on tutvustatud ka üldiseid sotsiaalpedagoogi tööülesandeid. Töö teine osa ehk empiiriline osa tugineb autori poolt läbiviidud uurimuse tulemustele ning tõlgendamisele. Viimases peatükis tehakse ka järeldused ning autoripoolsed ettepanekud.

Lõputöö uurimusest võtsid osa 15 Tartu linna koolides töötavat sotsiaalpedagoogi. Uurimus koostati segameetodil ehk kasutati nii kvantitatiivset kui ka kvalitatiivset meetodit. Küsitluse osa viidi läbi kvantitatiivsel meetodil, et saada taustinfot üleüldiselt ja intervjuu küsimuste väljatöötamiseks. Küsitlusest võttis osa 9 sotsiaalpedagoogi. Intervjuu koostati kvalitatiivsel meetodil ning sellest võttis osa 6 Tartu linna koolides töötavat sotsiaalpedagoogi.

Lõputöö koostamisel on kasutatud eesti- ja võõrkeelseid paberkandjal ja Internetis olevaid teaduslikke allikaid nagu näiteks raamatuid, ajakirju, artikleid, ettekandeid, uurimusi ning ka varasemalt analoogsel teemal kirjutatud lõputöid.

1. SOTSIAALPEDAGOOGIKA OLEMUS, AJALUGU JA TEOREETILINE TAGAPÕHI

1.1. Sotsiaalpedagoogika olemus

Sotsiaalpedagoogikat on tõlgendatud mitut erinevat moodi, kuid üldine mõiste on: Sotsiaalpedagoogika on kooli kasvatustööd täiendav kooliväline kultuurharidustöö; ka abivajajat arendav, kasvatav, taastav, hüvitav, õpetav, juhendav jms. tegevus, mis aitab inimesel sotsiaalselt rahuldaval tasemel ühiskonnas elada (Eesti Entsüklopeedia).

Sotsiaalpedagoogika kui omaette distsipliin paikneb tihedalt kas sotsiaaltöö kõrval või on väiksem osa sellest või vastupidi – sotsiaaltöö on ise osa sotsiaalpedagoogikast. Rain Mikser on seisukohal, et tegelikult ei ole sotsiaalpedagoogika kontseptsiooni osas teoreetikutel üksmeelt (Mikser 2009:51). Enamik sotsiaalpedagoogika ja sotsiaaltöö suhteid käsitlenud autoritest on ühel meelel, et nende mõistete vahel puudub selgus ning seisukohad selle segaduse lahendamise vajalikkuse ning viiside kohta on väga erinevad (Hämäläinen 2003:75).

Läbi aastate on inimesed vaadelnud koolisotsiaaltöötajaid kui õpetaja asendajaid, psühhoterapeute, sotsiaalseid planeerijaid ja sidepidajaid kodu ja kooli vahel. See ei ole üllatuslik, et sotsiaaltöötajaid nähakse sellisel viisil, arvestades, et nende tööülesanded ongi seotud kõikide nende koolielu osadega. Kuid see lai tööülesannete nimekiri on aidanud kaasa ebaselge koolisotsiaaltöötaja rolli loomisele alates ajast, mil koolisotsiaaltöö muutus üheks spetsiaalseks sotsiaaltöö valdkonnaks (Wang 2003, viidatud Higgy, Haberkorn, Pope, Gilmore 2012 vahendusel).

Omaette küsimus on sotsiaalpedagoogika suhe sotsiaaltöösse, mis M.Payne'i järgi on sotsiaalselt konstrueeritud (Payne 1995:6).

Sotsiaalpedagoogika mõistet võib määratleda paljudest aspektidest. Semantiliselt koosneb mõiste kahest sõnast – sotsiaalne ja pedagoogika. Neist esimene, sotsiaalne, määratleb teist, pedagoogikat. Nii võib öelda, et sotsiaalpedagoogika on „sotsiaalne pedagoogika“, ning küsida, mis teeb pedagoogika sotsiaalseks (Hämäläinen 2001:13).

Sõnapaari teine osa, pedagoogika, tähendab üldiselt teadust inimese kasvatamisest või kasvatamise oskust. Atributiivne osa seevastu on mitmetähenduslikum. Sõnal sotsiaalne on vähemalt kolm põhitähendust:

1. Ühiskondlik – näiteks ühiskonna sotsiaalsete struktuuride või sotsiaalsete probleemide tähenduses.
2. Kollektiivne ja inimeste interaktsiooni puudutav – näiteks võib rääkida lapse sotsiaalsest arengust, mõeldes selle all inimeste ühiseluks tarvilike oskuste arengut.
3. Solidaarne, teistele tähelepanu pöörav ja hädasolijate aitamisele suunatud – näiteks indiviidil võib selles tähenduses olla „sotsiaalne meelelaad“. Samuti võib ühiskonnaelus ja poliitikas rõhutada sotsiaalseid aspekte (Hämäläinen 2001: 13-14).

Sotsiaalpedagoogikat võib eristada indiviidi arengu toetamisele keskenduvast individuaalpedagoogikast, kuigi selline eristus on mõningal määral kunstlik. Sotsiaalpedagoogikas rõhutatakse kasvatuse ja inimese arengu ühiskondlikke ja kollektiivseid aspekte. Rõhuasetus ei ole indiviidi arengu seaduspärasuste uurimisel iseenesest, vaid sellel, kuidas indiviid integreerub ühiskonda, selle tegevussüsteemidesse ja kollektiividesse (Hämäläinen 2001:15).

Sotsiaalpedagoogika koosneb teooriast ja praktikast. See rõhutab mõtte ja tegevuse, teooria ja praktika ühtekuuluvust ning vastastikust mõju. Teooria ja praktika suhe ei ole probleemide vaba ning seda võib käsitleda ja määratleda, lähtudes mitmesugustest aspektidest (Hämäläinen 2001:16).

Sotsiaalsete probleemide ja tõrjutuse pidurdamisele ning leevendamisele suunatud rakendusteadusena ei piirdu sotsiaalpedagoogika vaid probleemide tekkemehhanismide, ilmnemisviiside ja mõjude kujutamise ning selgitamisega. Oluline on küsimus, mida

probleemide lahendamiseks võib teha ja peab tegema. Seega on sotsiaalpedagoogilisel teorial praktiline, funktsionaalne lähtealus (Samas).

Sotsiaalpedagoogilisest teoriast võib rääkida vähemalt kolmes põhitähenduses.

1. Enesemääratlusteooriana, mis püüab vastata küsimusele, mis on sotsiaalpedagoogika.
2. Raamteooriana, mis koosneb sotsiaalpedagoogilise tegevuse teaduslikku alust moodustavate teadusalade teooriatest.
3. Meetoditeooriana, mis käsitleb sotsiaalpedagoogilisi töömeetodeid (Hämäläinen 2001:16-17).

Sotsiaalpedagoogika mõistet võib luua erisuguste mõistekonstruksioonide baasil. See, missuguste mõistete abil sotsiaalpedagoogika teooriat arendatakse, sõltub asjaolust, kuidas käsitletakse sotsiaalpedagoogika lähtekohti ja ülesandeid teadusena, koolitus- ja tööalana (enesemääratlusteooriad), millest nähakse moodustuvat sotsiaalpedagoogika teaduslik alus (raamteooriad) ning milliseid tööviise nähakse kuuluvat sotsiaalpedagoogilisse praktikasse (meetoditeooriad). Sotsiaalpedagoogika põhimõisted puudutavad eelkõige tegevusideed ja –traditsioone ning tegevuse eesmäärke ja viise (Hämäläinen 2001:17-18).

Sotsiaalpedagoogikale iseloomulik püüa otsida probleemidele praktilisi lahendusi eeldab diskussiooni tegevuse väärtusalustest. Tervik sisaldab teadmiste moodustumist nii selles, kuidas asjad on, kui ka sellest, kuidas need peaksid olema ja kuidas nende suhtes tuleb toimida. Sotsiaalpedagoogilises uurimuses, teorialoomes ja praktilises tegevuses on vajalik pidev eetiline refleksioon. Sotsiaalpedagoogiline teooria moodustub väärtustest ja tõsiasjadest ning taotleb väärtuste ja tõsiasjade ühtesobitamist (Hämäläinen 2001:17-18).

Perekond ja kool on kaks peamist faktorit lapse arenguprotsessis. (Constable, 2009) Kodu oma inimsuhetega loob selle baasi, millele rajanevad iga kasvava lapse eeldused kas integreeruda ühiskonda või kujuneda sotsiaalselt tõrjutuks (Kraav, Kõiv 2001:37).

Tänapäeval on koolisotsiaaltöötajaid õpetatud arvestama õpilaste individuaalsete, kuid ka õpilaste eakaaslaste, perekonna ja kogukonna riskifaktoreid ning pakkuma individuaalset ja grupinõustamist, et tagada õpilastele vaimne tervis ja eakaaslaste ning üldine tugisüsteem (Newsome, Anderson-Butcher, Fink, Hall, Huffer 2008:22). Kahjuks koolisotsiaaltöötajad tihti ei suhtle piisavalt haridusasutuste võtmeisikutega nagu näiteks koolidirektoritega, eripedagoogika juhatajatega ja kooli hoolekogu liikmetega. Selle tulemusena on koolisotsiaaltöötajate roll õpilaste ja nende vanemate heaolu ja vaimse tervise säilitamise tagajatena tihti valesti mõistetud (Garrett, 2006). Lisaks, koolijuhtidel, kes ei tunne koolisotsiaaltöötajate tööd väga hästi, on kalduvus omada pigem negatiivset suhtumist koolisotsiaaltöötajatesse (Garrett, 2006).

1.2. Sotsiaalpedagoogika ja koolisotsiaaltöö

Suured ühiskondlikud muutused süvendavad sotsiaalprobleeme – nii normatiivsuse tasandil kui materiaalseltki. Sotsiaaltöö ning –pedagoogika ajalugu uurides tähelduvad nende sarnased juured: mõlemad aktualiseerusid ühiskondlike formatsioonide vahetumisest põhjustatud sotsiaalprobleemide süvenedes – ühisnimetajaks on seega probleem, anoomia, normatiivne pinge. Vastuolu täheldub kooliski – ühelt poolt modernistlikud normid, teisalt postmodernistlik noortekultuur. Et 20. sajandi 90ndaist algas ka Eestis uus ja polüprobleemne etapp, pole sotsiaalteaduste jõuline areng viimasel kümnendil sugugi juhuslik. Nagu öeldud, on ühiskondlikke pingeid ajaloos leevendatud ikka pedagoogika kaudu (Lorenz 1994:88).

Merle Linno arutles oma töös, et 2005. aastal võttis Tartu linnavalitsus vastu otsuse, et igasse munitsipaalkooli peab looma sotsiaalepedagoogi ametikoha. See otsus tähendas seda, et tuli kaotada eelnevalt eksisteerinud koolisotsiaaltöötajate ametikoht. Antud küsimus tekitas diskussiooni, mille keskseks punktiks oli „koolisotsiaaltöötaja vs sotsiaalpedagoog“. Diskussiooni pidades tekkis olukord, kus sotsiaalabi kui ka haridusosakonna spetsialistid olid üht meelt, et kooli on appi vaja inimest, nad mõistsid täpselt samuti, mis peaksid olema antud inimese tööülesanded, aga ametinimetusesni jõudes ei suutnud haridus- ja sotsiaalsüsteemi esindajad enam üksteist mõista (Linno).

Malcolm Payne on väitnud enda teostes, et sotsiaalpedagoogika on tuntud rohkem Lääne-Euroopas ja endistes nõukogude bloki riikides, vähem USAs ja Suurbritannias. Paljude varasemate sotsiaaltöö ametite eesmärgiks oli organiseerida hariduslikke või vaba aja veetmise üritusi, vähem aga tegeleda isikliku abi või terapeutilise tööga (Payne, 1995:27). Sellise ajaloolise traditsiooni ilmnemine seletab tõenäoliselt ka meil levinud sotsiaalpedagoogika lembuse ning koolisotsiaaltöö tõrjumise. Samas ei saa me lihtsalt joonistada võrdusmärki terminite “sotsiaalpedagoogika” ja “koolisotsiaaltöö” vahele, ning unustada ära, et erinevates Lääne- ja Ida-Euroopa riikides on termin “sotsiaalpedagoogika” seotud erinevate filosoofiate ja tegevustega (Hare 2002). Eestis on ametinimetust sotsiaalpedagoog kasutatud palju erinevate insitutsioonide sotsiaaltöötajate nimetamisel (nt lastekodudes), analoogseid näited leiab ka kirjandusest muu maailma praktika kohta (Hare 2002).

Sotsiaalpedagoogika idee ja traditsioon on alguse saanud Saksamaal. W. Wulfers (2002) kinnitab, et sotsiaalpedagoogika eksisteeris professionina Saksamaal juba ammu enne koolisotsiaaltööd, sotsiaalpedagoogid tegelesid perede ja noorte hoolekande ja nõustamisega. Traditsiooniline on ka abivajajate abistamine sotsiaalsete oskuste õpetamisega, vastastikuste suhete parandamine ning isiksusliku arengu toetamine. Sotsiaaltöö hakkas Saksamaal arenema alles 20. sajandi alguses ja tegeles eelkõige vaeste ja teiste marginaalide abistamisega. Nüüdseks on sotsiaalpedagoogika ja koolisotsiaaltöö jätkuvalt teineteisele lähenemas ja põimumas, sotsiaalpedagoogika sisaldab koolisotsiaaltöö ja koolisotsiaaltöö sisaldab sotsiaalpedagoogika elemente. Koolisotsiaaltöö elemendid on aidanud laiendada sotsiaalpedagoogide praktilist tegutsemist koolides. Endisel Lääne-Saksamaal kuni 1970. aastate alguseni vaid sotsiaalpedagoogikat ja see tähendas eelkõige sotsiaalpedagoogide töötamist koolides. Koolisotsiaaltöö, mis on otsetõlge inglise keelest [inglise keeles school social work, saksa keeles Schulsozialarbeit], nime all hakati mõistma koolidele teenuste pakkumist kooliväliste organisatsioonide poolt ja sellelt oodati abi privileegideta laste sotsialiseerimiseks ja koolis kohanemiseks. Vaatamata terminoloogilistele erinevustele ja erinevustele mõistete konteksti osas, ollakse ühel meelel selles, et koolisotsiaaltöö täidab seni puudunud vahelüli ülesannet koolide ja kooliväliste sotsiaaltöö teenuste vahel (Wulfers 2002: 124- 133, viidatud Kadajas vahendusel).

Tiiu Kadajas kirjutas oma doktoritöös, et sotsiaalpedagoogi tööd nähakse Saksamaal otseselt koolis, koolisotsiaaltöötaja tööd aga koolivälises organisatsioonis. Siin on ilmne sarnasus Eesti koolisotsiaaltöö algusega, kus koolisotsiaaltöötaja oli palgal omavalitsuse haridusosakonnas või sotsiaalosakonnas, mis tulenes arusaamisest, et koolisotsiaaltöötaja ei tohi olla sõltuv koolijuhist. Selline arusaamine domineeris 1990. aastatel Tartu ülikoolis sotsiaaltöö õpetamisel, milles teoreetiliselt toetuti USAs ilmunud materjalidele. Tegelikult pole USAs koolisotsiaaltöötajad sugugi koolivälises organisatsioonis, nad töötavad just koolides. Näiteks nimetas üks Chicago kooli juhataja, kellega kohtusin osaledes 1. ülemaailmsel koolisotsiaaltöö konverentsil, koolisotsiaaltöötajat oma paremaks käeks ja nägi koolisotsiaaltöötaja hindamatut rolli nii enda kui õpetajate, õpilaste ja õpilaste vanemate igapäevase töö kitsaskohtade märkamises ja tegutsemises, nende kitsaskohtade edukas lahendamises, milles teevad koostööd nii juhataja kui õpetajad, õpilased ja õpilaste vanemad, sest neil on kõigil ühine eesmärk – õpilaste toetamine haridusteel püsimisel ning õppimises osalemisel (Kadajas).

Seega ei erista koolisotsiaalpedagoogikat ja koolisotsiaaltööd iseenesest asjaolu, et üht nähakse koolis ja teist väljaspool kooli. Sotsiaalpedagoogikat mõistetakse kitsamas tähenduses pedagoogide kui kasvatajate tegutsemise valdkonnana, mis hõlmab õpilastele sotsiaalsete oskuste õpetamist, õpilaste ja nende perede nõustamist ning teiste inimestega (kaaslased, vanemad, õpetajad jt) vastastikuste suhete parandamist. Eestis töötavad koolisotsiaalpedagoogid nii tavakoolides, õpilaskodudes kui erikoolides (Leino ja Männiste 1996, viidatud Kadajas vahendusel).

Merle Linno arvamuse kohaselt võib öelda, et sotsiaalpedagoogika ja koolisotsiaaltöö on kaks erinevat lähenemist, kus sotsiaalpedagoogika puhul on tegemist veidi kitsama lähenemisega, kui seda on koolisotsiaaltöö. Sotsiaalpedagoogi pilk on suunatud eelkõige lapsele – laps on see, keda peab abistama, et koolielu võimalikult probleemivaba oleks. Koolisotsiaaltöö vaatab asjadele laiemalt: tema kliendiks on lisaks lapsele ka koolikeskkond, õpetajad, lapsevanemad jne – kõik osapooled, kes interaktsioonis üksteisega loovad nõ koolielu, mis mõnedel juhtudel on turvaline ja lapse arengut soodustav, teistel aga toimib vastupidiselt. On otsustamise küsimus,

milline tee valitakse: kas palgatakse koolisotsiaaltöötajad või sotsiaalpedagoogid, sellest sõltub, mida need töötajad tegema hakkavad ja ka see, millise tulemuse me saame (Linno).

1.3. Sotsiaalpedagoogika ajalugu

Sotsiaalpedagoogilise mõtlemise ja tegevuse ideelist algust võib täheldada kesk- ja uusaja piiril tärganud püüdlustes leida lahendusi hädasolijate probleemidele. Ühiskondlike ebakohtade parandamiseks ning hädasolijate aitamiseks sündis kahesuguseid strateegiaid: poliitilisi ja pedagoogilisi. See suund tugevnes valgusliikumise perioodil, mida võib pidada ühiskonna teaduslikku juhtimist rõhutava ja tänapäevani kestava moderniseerumisprogrammi tekkeajaks. Sotsiaalpedagoogilise mõtte ja tegevuse levik on seotud renessansi ja valgustuse ideedega ning neist alguse saanud eluviisi moderniseerumisega (Hämäläinen, 2001:36).

16. sajandil arendas hispaanlane J.L.Vives (1492-1540) orbude ja vaeste laste aitamiseks töökasvatusteskse pedagoogilise programmi (Leino, 2000:18). F. Bacon (1561-1626) rõhutas, et tarkuse allikaks peab olema loodus ise, mitte selle kohta kirjutatud raamatud. Viljaka kasvatustöö eelduseks on lapse loomuse tundmaõppimine. Baconi mõju tšehhi kasvatusteadlase J.A. Comeniuse (1592-1670) didaktikale oli märkimisväärne. Temagi pidas inimest looduse osaks, kes allub selle üldistele seaduspäradele. Kool peab oma töökorralduse alused võtma looduselt ning olulisim on meeleline tunnetus: kõik mis mõistuses, on varem tujutud meelte poolt (Elango 1984: 42-48). Toimeka inimese moraalkoodeksina on kuulsaks saanud Comeniuse „kuus käsku“: põlga rahulolu ja huvideta olesklemist; tee, räägi või algata alati midagi head; ära veereta teiste peale seda, mida ilmselt sina pead tegema; mida võid teha täna, ära lükka homse peale; mis on vaja lõpule viia, seda ära tee mitu korda ümber; alustatu vii alati lõpule (Elango 1984: 42-48).

Töö printsiipi sotsiaalpedagoogikas rõhutas prantslane J.J. Rousseau (1712-1778) tähtsustades õppetöö rajamist huvile: valmis teadmiste asemel arendatagu lastes võimet ise tarkusi otsides neid ühtseks tervikuks liita. Juba Comenius rõhutas õppeainetevahelist integratsiooni, veel enam teeb seda Rousseau, kes lisaks tähtsustab

ka töö rolli inimese kujundamisel: lapsi tuleb kasvatada töökateks – „tööta inimene on varas“ (Elango 1984: 51-52).

J.Pestalozzi (1746-1827) ajal toimus Šveitsis üleminek feodalismilt kapitalismile: masin töjus välja käsitöö; maarahvas vaesus, proletariaat kasvas. J. Pestalozzi ostis laenatud raha eest maakoha ning avas seal 1774. a. lastekodu, kus kodutud lapsed põldu harides, puuvilla kedrates ja kududes endale ülalpidamist teenisid ning töö kõrvalt ühtlasi lugema, kirjutama ja arvutama õppisid. Kasvatust käsitles Pestalozzi ühiskondliku ehk sotsiaalse kasvatusena, mis peab aitama ka kehvel mail end ise elatada: keegi ei tohiks oma saatuse suhtes passiivseks jääda. Kasvatus peab tugevdama just seda sisejõudu, mis on võimalik vaid lapse elutingimusi ja individuaalsust arvestades. Kui loomulike jõudude – ka vaimsete – arendamine ja rakendamine on takistatud, muututakse rahutuks (Elango 1984:85). J. Pestalozzi keskendus sotsiaalprobleemide pedagoogilisele profülaktikale ning leevendamisele kasvatuskultuuri arendamise kaudu (Hämäläinen, Kurki 1997:27).

Sotsiaalajalooliselt on sotsiaalpedagoogiline mõte ja tegevus sündinud pedagoogilise vastusena industrialiseerumise ja urbaniseerumise tagajärel kujunenud ühiskondlikule murrangule: kollektiivsuse nõrgenemisele, sotsiaalsele killustumisele, sotsiaalsele kaitsetusele ja uut tüüpi sotsiaalsetele probleemidele. Laste ja noorte kasvatusoludele hakati pöörama senisest enam tähelepanu. Näiteks sündis kodukasvatuse nõrgenemisest tingitud probleemide pidurdamiseks ja leevendamiseks uut laadi pedagoogiline aktiviteet, mis järk-järgult – eriti alates 19. sajandi keskpaigast – institutsionaliseerus ja professionaliseerus. Sellesse kuulus nii kodu toetamine tema kasvatusülesannete täitmisel (vanemate nõustamine, kasvatuskonsultandid) kui ka puuduliku kodukasvatuse täiendamine (lasteaiad, rahvakoolid, klubi- ja ringitegevus) ning kompenseerimine (lastekodud) (Hämäläinen, 2001:37).

Probleemlapse termin eeldab keskmise ehk norm-üpilase olemasolu. Norm on sotsiaalse käitumise reegel, mida järgides kuulutakse ühiskondlikku tervikusse (Eesti Entsüklopeedia). Norme täidetakse sunniviisiliselt ning karistuse oht on nende ülalpidamise vältimatu eeldus (Allardt, Littunen 1975:21).

Sotsiaaltöö koolis – see on uus tegevusvaldkond nii Eesti hariduskorralduses kui ühiskondlikus teadvuses. USAs, Suurbritannias ja paljudes teistes riikides enam kui saja aasta vältel kujundatud koolisotsiaaltöö üldtunnustatud põhimõtteid hakati Eestis levitama ja rakendama alles XX sajandi viimase kümnendi keskpaiku ehk kümmekond aastat tagasi (Ärtis 2000).

Maailma erinevate riikide koolisotsiaaltöö ajalugu kinnitab, et reeglina tunnetatakse koolis tehtava sotsiaaltöö vajalikkust ühiskonna jaoks pöördelistel aegadel. Ka Eesti taasiseseisvumisega 1990. aastate algul kaasnes paraku ühiskonnas mitmesuguste sotsiaalsete probleemide tekkimine ja teravnemine (Ärtis 2000). Koolisotsiaaltööd tehakse 1994. A alates Tartus ja 1999. Aastast Pärnus (Kadajane 2001:45). Peresid tabanud elukondlik ebastabiilsus avaldas halba mõju ka laste õpitulemustele ja käitumisele koolis, kasvas koolist väljalangejate hulk, sagenes alaealiste kuritegevus jne. Järsult muutunud oludes osutus aineõpetajate ja klassijuhatajate tegevus õpilaste mõjutamisel loodetust vähem tulemuslikuks. Õppe- ja kasvatusprotsessi uuendamise ühe võimalusena pakuti sotsiaal- ja kasvatusteadlaste poolt välja koolisotsiaaltöö kui õpilasekeskne klienditööviis probleemolukordades või nende ennetamisel (Ärtis 2000).

Professionaalse sotsiaaltöö tulek Eesti koolidesse on olnud oma loomult evolutsiooniline, mitte revolutsiooniline protsess. Eesti haridussüsteemis kümne aasta jooksul tööle rakendatud koolisotsiaaltöötajate ja sotsiaalpedagoogide hulk on kasvanud tasapisi, kuid järjekindlalt. Ehkki ametlik statistika puudub, on teadaolevail andmeil sotsiaaltööga koolis seotud juba veidi enam kui poolsada sotsiaaltöötajat või sotsiaalpedagoogi (Ärtis 2000).

1.4. Sotsiaalpedagoogilised probleemid koolis

Spector ja Kitsuse (1977:75-85) keskenduvad sotsiaalsete probleemide defineerimisel protsessile, mille käigus ühiskonna liikmed määratlevad ühiskonnas oletatava olukorra sotsiaalseks probleemiks. Spector ja Kitsuse defineerivad sotsiaalseid probleeme indiviidi või inimeste grupi aktiivse tegutsemisena, mis kinnitab tegutsejate kaebusi ja nõuab lugupidavat suhtumist oletatavasse olukorda. Väljend „oletatav olukord“ tähenduse puhul rõhutavad nad, et iga nõudmine või kaebus viitab olukorrale, mis

väidetavalt eksisteerib, mitte mille eksisteerimist nad sotsioloogidena tõestada või tunnustada tahavad. Samuti jätkavad nad kõrvale küsimuse, kas nõudmised on tõesed või valed, ja keskenduvad nõudmiste esitamise protsessile (Spector, Kitsuse 1977: 75-85).

Sotsiaalseid probleeme konstrueerivad ühiskonna liikmed seeläbi, et püüavad tähelepanu tõmmata situatsioonidele, oletatavatele olukordadele, mida peavad sobimatuteks, ja üritavad mibiliseerida institutsioone midagi ette võtma. Nõudmisi esitatakse interaktsiooni vormis: üks nõuab teiselt, et teine võtaks midagi ette oletatavas olukorras. Nõudjale on nõudmise esitamisel tähtis, et teda vähemalt kuulda võetaks, kui ta ka täit rahulolu ei saavuta. Kõik need, kes mingil moel selles protsessis, osalevad, aitavad kaasa sotsiaalse probleemi konstrueerimisele. S. Cohen (1992:40) kinnitab, et nagu iga sotsiaalne nähtus, on sotsiaalne probleem määratletud ajaloolise ja kultuurilise kontekstiga, ühelt poolt normide, standardite ja sellega, mida peetakse normaalseks, normile vastavaks käitumiseks, ja teiselt poolt ühiskonnas käesoleval ajaperioodil toimiva kontrollisüsteemiga. Ütlemine, et ühiskond ise loob oma sotsiaalsed probleemid, ei tähenda, et seda tehakse teadlikult, et ühiskonnas on mõned pahad inimesed, kes mittemillestki loovad sotsiaalseid probleeme. Ei tähenda sedagi, et reegleid ja karistusi kehtestatakse, selleks et inimesed neid rikuksid. Pigem tähendab, et nii reeglite, seaduste kehtestajad kui nende rikkujad osalevad oma tegutsemise läbi sotsiaalsete probleemide loomises (Kadajas).

1.4.1. Sotsiaalne tõrjutus

Kuna sotsiaalpedagoogikat on seletatud kui abivajajat arendav, kasvata, taastav, hüvitav, õpetav, juhendav jms. tegevus, mis aitab inimesel sotsiaalselt rahuldaval tasemel ühiskonnas elada (Eesti Entsüklopeedia), siis antud definitsiooni võib tõlgendada ka kui sotsiaalse tõrjutuse ärahoidmiseks tehtavat tegevust. Sotsiaalne tõrjutus on nähtus, mida sotsiaaltöö peaks vähendama. Sotsiaalne tõrjutus teatavasti vastandub turvalisusele. Sotsiaalses tõrjutuses tõuseb esile indiviidi ja ühiskonna vaheliste seoste nõrgenemine – see on olukord, kus satutakse sotsiaalselt ja kultuuriliselt hinnatud asendist marginaalsesse asendisse. Marginaalsesse asendisse võib inimene ka ennast ise panna ja saada niimoodi sotsiaalselt tõrjutuks. Sotsiaalne tõrjutus on ka

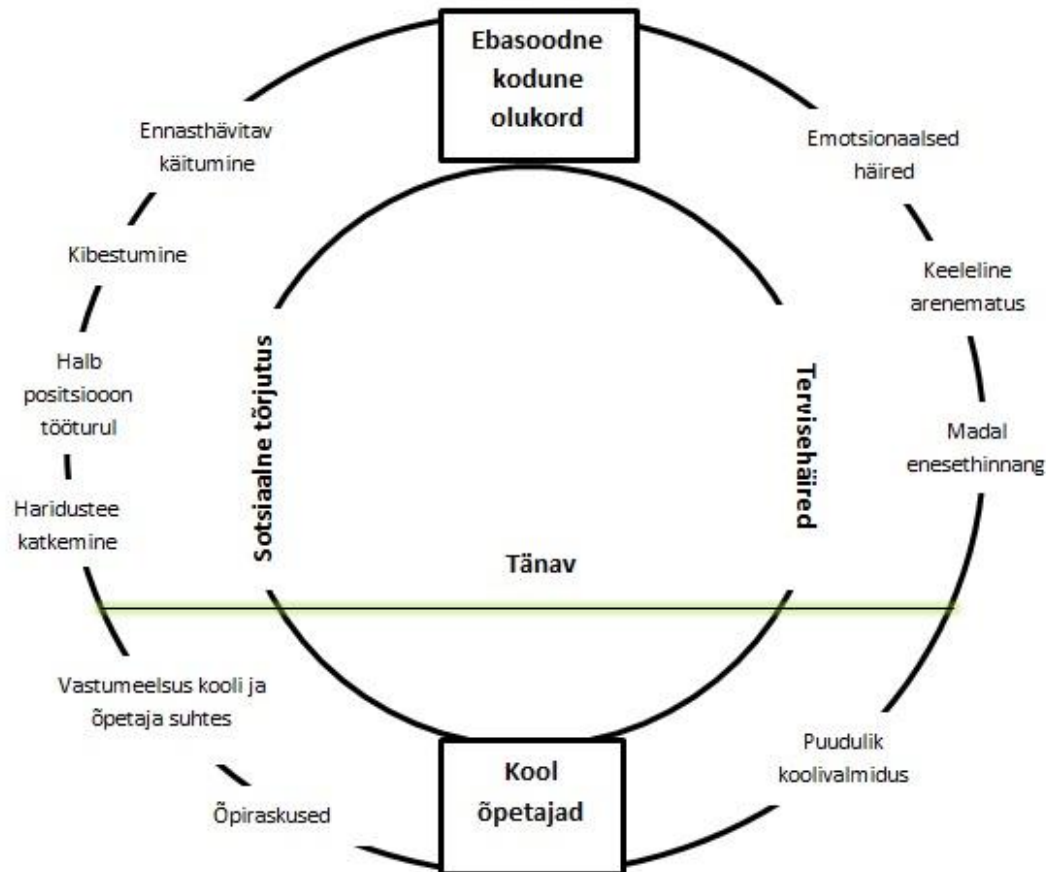
heaolu puudumine. Heaolu on seotud ressurssidega inimeste tarvete rahuldamiseks: majanduslik toimetulek, tervishoid, hariduse saamise võimalus. Kõige selle puudumine vähendab inimese võimalust osaleda ühiskonnas. Ta ei saa enam ise otsuseid teha ja valikuid langetada. Tekib lõhe tema ja teiste inimeste vahel (Kraav, Kõiv 2001:8).

Tõrjutusprotsessi algus on tihti lapseas. Lapseas ilmneb see põhiliselt kaitse, hoolitsuse ja osaluse puudujääkidena. Lapseas on oluline omada kaitset välismaailma ohtude eest, kuuluda perekonda, sõprade ringi, olla aktsepteeritud. Hoolitsuses on lapse jaoks sõnum, et ta on tähtis ja väärtuslik, kõik see on normaalse arengu aluseks. Edasi tekib halb kooliedukus. Hariduse olemasolu on aga oluline tegur marginaliseerumise vältimiseks (Kraav, Kõiv 2001:8).

Marginaliseerumine on olukord, kus üksikisikul või isikute rühmal ei ole võimalik osaleda ühiselus – kultuuris, poliitikas, sotsiaal- või majanduselus (Aavik 2012).

„Deprivatsiooni ringiks“ nimetatava nähtuse puhul (Joonis 1) tuleneb ebasoodsast kodusest olukorrast lapse keeleline arenematus, mis koos häiretega sotsiaalses ja emotsionaalses arengus ei anna küllaldast koolivalmidust ning tekitab madala enesehinnangu. Kuhjuvad õpiraskused tekitavad vastumeelsuse kooli ja õpetajate suhtes, mis viib haridustee enneaegse katkemiseni. Vilets algteadmiste tase raskendab hariduse jätkamist, tulemuseks on halb positsioon tööturul ja tööpuudus. Arenev sotsiaalne tõrjutus võib kaasa tuua osavõtmatus, ükskõiksuse ja apaatia või kibestumise ja isegi vaenulikkuse ümbritseva maailma ja kaasinimeste suhtes. Haruldav pole ennasthävitav käitumine. Lohutust otsitakse mõnuainetest ja pealiskaudsetest, kiiresti vahelduvatest inimsuhetest. Pole haruldane, et enese täisväärtuslikkuses kahtlev inimene ei söandagi luua perekonda, kuid lohutust ja unustust otsides vahetab seksuaalpartnereid – ja kas mõnest sellisest ajutisest või pikemaajalisekski mõeldud suhtest sündivad lapsed satuvad kodusesse olukorda, mis algusest peale takistab nende potentsiaalset arengut – seega jätkub liikumine mööda deprivatsiooni ringi. Niisugust kodu iseloomustavad tavaliselt häiritud inimsuhted, aga ka alkoholism (narkomaania), töötus, vaesus, võlad (Leino 2000: 70-72).

Deprivatsiooni ringis on näha, kuidas probleemid taastoodavad iseennast. Kool on hea koht, kus deprivatsiooniringi saaks katkestada (Aavik 2012).



Joonis 1. Deprivatsiooni ring (allikas: J.Hämäläinen 2001, autori koostatud)

Turvalisus/kaitsetus on väga tihedalt seotud sotsiaalse tõrjutusega. Tõrjutus inimsuhetes põhjustab kaitsetust. Inimene, kes tunneb end kaitsetuna, ei tarvitse leida endas jõudu oma potentsiaalsete võimete ja võimaluste ärakasutamiseks, ta võib muutuda ükskõikseks ja apaatseks või agressiivseks, et maksta maailmale kätte oma kaotuste eest. Samas näitab just peresuhete analüüs selget vahet nende kahe mõiste vahel: hirmu, muret ja kaitsetust tunneb suurem osa igas vanuses inimestest, see näib mingil kujul kuuluvat normaalsesse inimellu. Kaasinimeste, eriti tähtsate teiste ja oma sisemist jõuvarude abil saab suurem osa inimestest oma kaotusest üle, aga mida nooremas eas turvalisus kaob ja mida suurem on kogetud turvalisuse puudujääk, seda suurem on sotsiaalse tõrjutuse risk (Kraav, Kõiv 2001: 43).

Tõrjutuse motive on palju ning tegemist on komplitseeritud nähtusega. Tõrjutuks peetakse õpilast, kes millegi poolest teistest erineb. Tõrjutust võivad põhjustada lohakus, rämpakus, mustad riided, haisemine, mis seostub tihti pere asotsiaalsuse ja vaesusega. Halvasti suhtutakse ka neisse, kellel on füüsiline eripära (ülekaaluline, nõrguke, prillikandja), eriti tõrjuvalt aga vaimsete või füüsiliste defektidega (kogelemine, koordineerimisvõimehäired jms) kaaslasesse (Tulva, Väljataga 1999: 42-49).

1.4.2. Riskikäitumine

Riskikäitumiseks nimetatakse käitumist, mis omab või võib teatud tingimustel omada käitaja enda või tema kaaskodanike tervisele ebasoodsat mõju. Riskikäitumise tagajärjed on enamasti lisaks tervishoiukuludele seotud ka kuludega majandusele, ühiskonnale jne (Harro 2005).

Riskikäitumise liigid: suitsetamine, alkoholi (liig)tarvitamine, uimastite proovimine/tarvitamine, kaitsmata seksuaalvahekord mitteusaldusväärse partneriga, liikluseeskirjade eiramine, ohutusvahendite kasutamise eriamine, ohutusreeglite eiramine (Harro 2005). Sellele on lisatud ka veel põhjusega puudumine koolist ja kooli poolelijätmise ning vägivaldsus (Laane, Laane 1999:44).

Delinkventsus e. kuritegelik käitumine on sotsiaalselt sobimatu käitumine, mille puhul sooritatakse seaduserikkumisi. Delinkventsus võib esineda mitmes vormis, olla grupiviisiline või individuaalne. Alaealiste delinkventide tavalised kuriteod on huligaanitsemine, vargused, väljapressimised, röövimised (Laane, Laane 1999:45).

Riskantne seksuaalkäitumine seisneb enamasti liiga varases suguelu alustamises, seksiga liialdamises ja mitteametlikust suhtest sellega kaasnevate riskide ja ohtudega. Toob kaasa varased rasedused, sidemete nõrgenemise eakohaste ja tuleviku seisukohalt vajalike tegevustega nagu kool, sport, huvitegevused. Suur on juhuslikest vahekordadest tulenev oht suguhaigustesse haigestumiseks (Samas).

Põhjusega puudumine koolist ja kooli poolelijätmise on võõrandumise ilming, lapse ja kooli vahelise kroonilise konflikti tagajärg. Sageli kannatab laps emotsionaalsete ja

psühholoogiliste vajaduste rahuldamatuse all või on peresisese väärkohtlemise ohver. Põhjuseks on enamasti kasvupere düsfunktsionaalsus ehk võimetus lapse olulisi vajaduseid rahuldada. Sellise lapse õppimisvõime on madal, sageli vajaks ta tegelikult ravi (posttraumaatiline stress-sündroom, depressioonid, neuroosid). Kuna praeguse haridussüsteemi põhieesmärgiks on teadmiste andmine, mitte toimetulemisvõimelise isiksuse kasvatamine, siis esitab kool tihti sellisele lapsele ülejõu käivaid nõudmisi. Koolipoolne tunnustus jääb saamata, kuhjuvad ebaõnnestumised, süveneb alaväärsustunne (Laane, Laane 1999:46).

Vägivalda ja väärkohtlemist kogenud laps muutub vägivaldseks, õpib kasutama samasuguseid tugevaid „argumente“, mille mõju ta ise kogenud on. Vägivald võib olla verbaalne (emotsionaalne) või füüsiline. Vägivaldse käitumise kaudu võib laps taotleda ka tähelepanu ja tunnustust (Samas).

Teismelisena alkoholi regulaarset tarbimist alustanud inimestel on kõrgem risk nii tervist ohustavaks riskikäitumiseks täiskasvanuna kui ka alkoholsete jookide kuritarvitamiseks. Alkohol on otseselt seoses noorukite suremuse kolme levinuma põhjusega: liiklusõnnetused, tahtmatud vigastused ja tapmised. Enamik lapsi ei joo end purju mitte kangest alkoholist, vaid lahjadest alkoholsetest jookidest (õlu, siider, segujoogid), mida uuringute põhjal lapsed ise alkoholiks ei pea (Allaste, Võõbus 2008).

Alaealised õigusrikkujad ise peavad õigusrikkumiste peamisteks põhjusteks kaaslaste ja sõprade negatiivset mõjutust, alkoholi tarbimist, probleeme õppimisega ja lagunenu perekeskkonda. Koguni 75% alaealiste komisjonide ette sattunud noortest peab alkoholi tarbimist oluliseks probleemikäitumise põhjuseks (Rannala, Tiko, Rohtla 2006, viidatud Vägivalla...2010 vahendusel). Ka sidemed kooliga mõjutavad alaealiste õigusrikkumisi. Poistel, kelle sidemed kooliga on tugevamad, esineb vägivaldset käitumist harvemini. Samuti osutus, et koolist sageli puudujatel tuleb ette rohkem raskeid õigusrikkumisi, nii vägivaldset käitumist kui ka õigusrikkumisi üldiselt. Klassikordamine on probleemse käitumisega seotud ainult poiste puhul (Vägivalla...2010:23).

Kuna probleemkäitumised on sotsialiseerumisprotsessi häirumise tunnuseks ja neid põhjustab samade riskitegurite kuhjumine, siis näib olevat otstarbekas tegeleda nendega komplekselt, kasutades selleks teise (varane sekkumine) ning kolmanda astme ennetustöö (kahjustuste leevendamine) põhimõtteid (Laane, Laane 1999:47).

1.5. Sotsiaalne konstruktsionism

Sotsiaalpedagoogikas lähtutakse väga palju sotsiaalsest konstruktsionismist. Sotsiaalkonstruktivism on üks lähenemisviisidest, mis kirjeldab inimese personaalsuse kujunemist ning võib olla üheks selgituseks inimeste sotsiaalse kompetentsuse defitsiidi tekkimisele (Mitendorf 2015).

Inimene sünnib maailma, kus juba eksisteerivad inimeste poolt kujundatud raamid ja arusaamised ning algab teadmiste kujunemine. Teadmised luuakse inimestevahelise suhtlemise ning inimeste igapäevase tegevuse tulemusena. Inimene konstrueerib enda arusaamise maailmast lähtuvalt eelnevatest kogemustest (Mitendorf 2015).

Inimesed loovad uut teadmist enda kogemustest tulenevalt. Diskursus viitab tähenduste, mõistete, metafooride, kujutluste jne kogumile, mis koos moodustavad arusaamise sündmustest. Burr'i käsitluse kohaselt on inimene kujunenud igapäevase interaktsiooni tulemusena, mis põhineb keelekasutusel. Veelgi enam inimese identiteet on konstrueeritud läbi diskursuste – vanus, sugu, haridus, seksuaalsus jne (Mitendorf 2015).

Inimeste viis mõista iseennast ja teisi inimesi ei ole sünnipärane, vaid omandatakse õppimise protsessis. Psühhoanalüütikud näiteks on arvanud, et indiviidide arusaam erinevatest väljenditest on sünnipärased. Sotsiaalkonstruktsionistlikust vaatenurgast lähtuvalt ei ole indiviidil sündides valikut väljendite õppimiseks (Samas).

Sotsiaaltöö on sotsiaalselt konstrueeritud tegevus, seetõttu saab sotsiaaltööd mõista ainult selles osalevate inimeste sotsiaalsest ja kultuurikontekstist lähtuvalt. Selleks, et mõista, mis on sotsiaaltöö, peame jälgima inimesi selles tegevuses, selle ülesehitust ja teooriaid. Me võime mõista neid asju vaid siis, kui jälgime, kuidas ühiskond, mis

sotsiaaltööd ümbritseb ja mille osa see on, kujundab arusaamu sotsiaaltööst (Payne 1995:6).

Sotsiaalse konstruktsionismi idee pärineb ühiskonnateadlastelt Bergerilt ja Luckmannilt, kes panid sellele teoreetilisele lähenemisele aluse 1966. aastal oma teosega "The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge" (Berger, Luckmann 1966: 12-26). Nad väidavad, et 'reaalsus' on teadmine, mis juhib meie käitumist, kuid meil kõigil on reaalsusest erisugune ettekujutus. Me jõuame ühisele arusaamisele sellest oma teadmiste vahetamise kaudu erinevates sotsiaalsetes protsessides, mis objektiveerivad reaalsuse. Sotsiaalne tegevus kaldub muutuma harjumuseks, nii et meil on ühine arusaam sellest, kuidas asjad peavad olema ja me käitume vastavalt sotsiaalsele kokkuleppele, mis kujunevad ühise teadmise pinnalt. See omakorda viib selliste kokkulepete institutsionaliseerumiseni, kuna paljud inimesed jagavad samu arusaamu mingi osa kohta ühiskonnast. Seejärel muutuvad seesugused arusaamad üldisteks neile mingi 'tähtsuse' omistamise protsessi kaudu ja sedamööda integreeritakse kujutlused reaalsusest organiseeritud ja tõekspeetavasse süsteemi. Sotsiaalsed arusaamad on seega inimeste arusaamade produkt. Mis puutub inimestesse, siis see ongi objektiivne, sest teadmine reaalsuse olemusest on üldiselt aktsepteeritud ja kuna inimesed kasvavad üles kesk neid sotsiaalseid arusaamu reaalsusest, on inimesed omamoodi ühiskonna produktid (Payne 1995:7).

Sotsiaalkonstruktsionistlikule teooriale on loomupärane lähenemine: inimene kui õppimisvõimeline olend. Inimese minapilt kujuneb interaktsioonide käigus, protsessis, kus mõjutatakse teisi interaktsioonis olevaid indiviide ja ka ümbritsevat keskkonda. Sotsiaalpedagoogi eesmärk on mõjutada koolisüsteemis olevaid indiviide, näiteks antisotsiaalseid õpilasi prosotsiaalsemaks. Sotsiaalpedagoogide igapäevatöö põhineb usul, et interaktsioonide käigus on võimalik õpilasi muuta (Gergen 1999:96). Sotsiaalne konstruktsionism rõhutab, et meie generatsiooni teadmised ja ideed reaalsuse tõlgendamisel on mõjutatud pigem sotsiaalsetest, kui individuaalsetest protsessidest. Gergeni uuringute põhjal muutub inimese enesehinnang seoses teiste arvamusega tema enesehinnagust (Gergen, 1996:59).

1.6. Sotsiaalpedagoogide tööülesanded

Sotsiaalpedagoogilise lähenemise puhul peetakse eriti vajalikuks lapse erinevate kasvukeskkondade vaheliste barjääride lammutamist, lapsevanemate kasvatusalaste teadmiste taseme tõstmist ning kodu ja lasteasutuse/kooli sidemete tihendamist (Kraav, Kõiv 2001:17).

Sotsiaalpedagoogi eesmärk on viia inimene selleni, et ta oskaks näha oma probleemide põhjusi ja võimalusi oma elukäigumuutmiseks. Seega peaks sotsiaalpedagoog aitama indiviidil adekvaatselt hinnata iseennast, oma tugevaid ja nõrku külgi, väärtustades end seejuures siiski unikaalse isiksusena. Sotsiaalpedagoogilise töö tulemusena peab kasvama inimese võime ise oma eluga toime tulla, ise otsuseid langetada ja otsustatud ka ellu viia (Kraav, Kõiv 2001:17).

Põhja-Carolinas tehtud uuringust tuli välja, et koolisotsiaaltöötaja töökirjeldus aastal 2008 oli järgmine: koolisotsiaaltöötaja edendab ja parandab üldist akadeemilist missiooni, pakkudes teenuseid, mis tugevdavad kodu, kooli ja kogukonna partnerlust ja vähendavad õppimise ja saavutamise barjääre. Koolisotsiaaltöötaja panustab märgatavalt tervisliku, turvalise ja hooliva keskkonna loomise eest. Selline keskkond on saadud tänu õpilaste sotsiaalsele ja emotsionaalsele arendamisele, märgates pere, kogukonna ja kultuurilisi erinevusi ning kasutades tõhusaid sekkumismeetodeid probleemide parandamiseks (Higy, Haberkorn, Pope, Gilmore 2012:9).

Abi, mida sotsiaalse tõrjutuse ohtu sattunu vajab, on eelkõige abi teadlikkuse äratamiseks, et aktiveerida teda ise ennast aitama. Seega on sotsiaalpedagoogi eesmärk tõsta inimese enesehinnangut ja aidata mobiliseerida ta sisemisi jõuvarusid, et ta oma probleemide põhjusi teavustades hakkaks otsima võimalusi ise oma asjade üle otsustada, elamaks täisväärtuslikku elu ja (taas)omandaks ühiskondlikku subjektsust (Kraav, Kõiv 2001:17).

Lapse tuleviku seisukohalt on raske ülehinnata kooli osa: koolis kujunevad inimsuhted, toimetuleku- või toimetulematuse kogemused, eneseväärtuslikkuse või väärtusetuse

tunne. Samas on tähelepanu juhitud koolilaste kurvameelsusele ja depressioonile (Kõiv 2000:43-45).

Et paljud uurimused keskenduvad õpiraskustega õpilaste probleemidele, kipub vahel jääma mulje, et abi vajavad peamiselt nõrgemad õpilased. Viimasel ajal on siiski üha enam esile tõusnud küsimus ülepaisutatud nõudmistest ja õppetöö jõukohasusest üldse (Kraav, Kõiv 2001:16). Koolis õpetatava jõukohasuse probleemid ja koolitöö vastumeelseks muutumine on kogu hariduskorralduse võtmeküsimusi (Leino, 1998:101). Kui õpilaselt tõepoolest pidevalt nõutakse üle tema võimete, siis ei saa mingid psühholoogilised või sotsiaalpedagoogilised võtted teda aidata ja tema enesetunnet tõsta (Kraav, Kõiv 2001:16).

Kraav ja Kõiv on kokkuvõtlikult kirja pannud uurimistulemused, kus osalesid õpetajad ja õppelajuhatajad ning kus uuriti koolipsühholoogide ja sotsiaalpedagoogide võimalikke tööülesandeid koolis. Kui õppelajuhatajatel on raske leida koolipsühholoogi funktsioone, siis seda raskem on neil otsustada, missugune võiks olla tööjaotus koolipsühholoogi ja sotsiaalpedagoogi vahel. Enamus vastajaid pidas küll sotsiaalpedagoogi kohta koolis vajalikuks, kuid ettekujutus sotsiaalpedagoogi olemusest, ettevalmistusest ja seega ka võimalikest funktsioonidest on siiski üsna ebamäärane. Kõlama jääb siiski arvamus, et sotsiaalpedagoogi ettevalmistus ja töö spetsiifika on lähemal konkreetsele koolielule. Kõige sagedamini (rohkem kui kolmveerand vastajaist) nimetatakse sotsiaalpedagoogi ülesandeks tööd lapsevanemate ja kodudega – on isegi öeldud, et *see on sotsiaalpedagoogi peamine tööpõld, millega tuleb tegeleda koolitulevate laste perekondade külastamisest alates, sest vanematega on seotud tuhat küsimust*. Nimetatakse vajadust normaliseeruda kodu ja kooli suhteid ning teha tööd perekonda ümbritseva võrgustikuga (Kraav, Kõiv 2001:23).

Autorid on öelnud, et on tunda, et vastajatel puudub selge ettekujutus sotsiaaltöötaja ja sotsiaalpedagoogi töö erinevustest, sotsiaalpedagoogilt oodatakse konkreetset abi sotsiaalsete probleemide lahendamisel. Mõned vastajad lisavadki, et sotsiaalpedagoog peaks andma nõu juriidilistes küsimustes ja kaasa aitama, et perekond vajaduse korral materiaalset toetust saaks. Samas eeldatakse sotsiaalpedagoogilt siiski ka pedagoogilist sekkumist, abi ja juhatust eluga toimetulekuks – loenguid, kodusuhete reguleerimist,

ravile või psühholoogi juurde konsultatsioonile suunamist, nõuannete jagamist. Eriti sageli nimetatakse sotsiaalpedagoogi ülesandena vanemate õpetamist, kuidas lastega toime tulla – seega lapsevanemate kasvatamist ja koolitamist (Kraav, Kõiv 2001:24).

Põhipunktid, milles koolipsühholoogide ja õpetajate arvamused sotsiaalpedagoogi tööülesannete osas kokku langesid olid:

- Sotsiaalpedagoogi ülesandeks on tegelemine lastega nende igapäevaelus, et leevendada ja ennetada sotsiaalse tõrjutuse ilminguid, preventatiivse töö korraldamine;
- Sotsiaalpedagoogi on ühendav lüli koolipsühholoogi ja koolitegelikkuse vahel. Sekkudes vajaduse korral aktiivselt kooli ellu, oskab ta näha vajadust ja võimalust kasutada psühholoogi pädevust;
- Sotsiaalpedagoog peab tegusema koostöös koolipsühholoogiga, kooli juhtkonnaga ja muude pedagoogidega;
- Olulisemaid tegevusvaldkondi sotsiaalpedagoogile on töö kodu ja lapsevanematega, tiheda sideme kinglustamine kooli ja kodu vahel, lapsevanemate nõustamine ja koolitus;
- Sotsiaalpedagoogi töösse peab olulise osana kuuluma võitlus koolivägivallaga (Kraav, Kõiv 2001:34).

Uuringu tulemused näitavad, et kooli sotsiaaltöötajad on minimaalselt kaasatud koolivälise võrgustikuga seotud programmidesse, mis on nõ. tava sotsiaaltöötajate töö osaks. Näiteks vaatamata sellele, et sotsiaaltöö kirjandus on täis viiteid koostööle kooli, kogukonna ja kodu vahel, väga vähesed koolisotsiaaltöötajad on seotud kooliväliste probleemidega nagu vanemate hakkamasaamise toetamine, laste jõukude lahutamine või teenused, mis peaksid tegelema kogukonna vägivallaga jne (Astor, Behre, Wallace, Fravil 1998:230).

2. UURIMUS „ SOTSIAALPEDAGOOGIDE TÖÖÜLESANDED JA NENDE TÄITMINE TARTU LINNA KOOLIDE NÄITEL“

Antud peatükk annab ülevaate käesoleva lõputöö uurimusest. Peatükk sisaldab lõputöö uurimiseesmärgi tutvustust ning annab ülevaate uurimisküsimustest, mis on antud uurimiseesmärgi saavutamiseks püstitatud. Antud peatükis kirjeldatakse ka valimit ning meetodi, kuidas antud uurimus toimus. Peatüki lõpuosas on kokkuvõtvalt kirjutatud tulemustest, mida antud uurimus andis ning samuti on tehtud ka autoripoolsed ettepanekuid, kuidas võiks muuta sotsiaalpedagoogi rolli koolides selgemaks ja arusaadavamaks.

2.1. Uurimiseesmärk ja –küsimused

Antud lõputöö eesmärgiks on välja selgitada ja analüüsida olukordi sotsiaalpedagoogide erinevate tööülesannete osas ja sotsiaalpedagoogide rolli selgust töökeskkonnas üleüldiselt. Eesmärgi saavutamiseks püstitatud uurimisülesanneteks on teemat käsitleva taustinfo uurimine ja analüüsimine ning selle kajastamine. Samuti erinevate teoreetikute ja ekspertide arvamuste ja teooriate analüüsimine.

Üldine uurimisküsimus uuringu läbiviimiseks on:

- Kuidas ja millises mahus täidavad kooli sotsiaalpedagoogid ametijuhendis kirja pandud ülesandeid?
- Kui palju teevad sotsiaalpedagoogid tööd õpilaste, perede ja kooli sise- ja välisvõrgustikuga ning mis meetodil?
- Milliseid tööülesandeid peaksid sotsiaalpedagoogid rohkem täitma?

2.2. Uurimismetoodika, uurimise läbiviimine ja valim

Käesoleva lõputöö uurimus on läbi viidud segameetodit kasutades ehk uurimuses kasutati nii kvantitatiivset küsimustikku kui ka kvalitatiivsel meetodil läbiviidud intervjuusid. Autor valis just segameetodi, sest see võimaldab saada ühelt poolt palju faktilist ja numbrilist infot, kuid teiselt poolt uurida ka saadud info põhjuseid süvendatud meetodil.

Autor otsustas kasutada töös ka kvalitatiivset uurimismeetodit, sest kvalitatiivse uuringu juurde kuulub tõlgenduslik, naturalistlik lähenemine maailmale, see tähendab, et nähtusi uuritakse nende loomulikus keskkonnas ning püütakse ilminguid mõtestada või tõlgendada nende tähenduste kaudu, mida inimesed neile annavad. Kvalitatiivse uuringu läbiviija läheb sageli uuringus osalejate koju või töökohale, et näha indiviidi või paika iseloomustavaid detaile ja osalejate tegelikku kogemusse sisse elada ning luua uuritavatega tihe ja usalduslik kontakt (Denzin, Lincoln 2000:3).

Kvalitatiivsed intervjuud viidi läbi uuringus osalejate töökohtades ehk koolides. Intervjuudes osalesid 5 Tartu linna koolis töötavat sotsiaalpedagoogi. Intervjuud viidi läbi individuaalselt, et olla kindel, et kõik arvamused ning tööst räägitud faktid oleksid ausad ning ei oleks mõjutatud kellegi teise arvamuse tõttu. Intervjuud salvestati diktofoniga, et teha andmete transkribeerimine autori jaoks lihtsamaks ning täpsemaks. Diktofoni kasutamisest teavitati sotsiaalpedagoogi ning küsiti tema nõusolekut. Kogutud andmed avaldatakse anonüümselt, sest personaalne info uuringus osalenud koolide ja sotsiaalpedagoogide kohta ei ole autori arvates vajalik. Intervjuude kestus oli erinev, 50 minutist kuni 3 tunnini. Kestuse pikkust mõjutasid vahele tulnud tööülesannete tegemine ja sotsiaalpedagoogi jutukus. Intervjuus osalenud respondentide sotsiaalpedagoogina töötatud aeg oli erinev, kõige lühem aeg oli 4 aastat (ühes koolis) ja kõige pikem aeg 16 aastat (millest 5 ühes koolis). Detailset infot sotsiaalpedagoogidega läbiviidud intervjuude kestuse kohta ning töökogemuse pikkuse kohta leiab tabelist 1.

Kogutud kvalitatiivseid andmeid esitati töös täpselt nii, nagu vastajad olid need autorile edastanud. Tsitaadid on esitatud töös kursiivkirjas (*Italic*). Tsitaatide vahele on autor kirjutanud ka omapoolseid mõtteid ning kokkuvõtteid käsitletud teemadest.

Tabel 1. Sotsiaalpedagoogide ametiaeg ja läbiviidud intervjuude kestus kokku (autori koostatud).

Sotsiaalpedagoog	Ametiaeg praeguses töökohas	Ametiaeg sotsiaalpedagoogina kokku	Intervjuu kestus	Intervjuu läbiviimise aeg
R1	8a	10a	1h35min	9.04.2015
R2	10a	12a	3h	22.04.2015
R3	5a	16a	50 min	23.04.2015
R4	6a	6a	1h10min	15.04.2015
R5	4a	4a	2h 40min	24.04.2015
R6	2a	5a	1h	29.04.2015

Uurimuses kasutati ka ankeedi vormis kvantitatiivset eeluurimust, mille Internetilink saadeti e-posti vahendusel vastajatele ning mis oli avatud täitmiseks *Google Drive* keskkonnas. Küsitlusele vastasid 9 Tartu kooli sotsiaalpedagoogi ning vastavalt saadud infole koostati intervjuu, mis viidi läbi 6 Tartu linna koolis töötava sotsiaalpedagoogiga. Sotsiaalpedagooge, keda intervjuueeriti, ei kaasatud küsimustiku täitmisesse, seega küsimustikule jättis vastamata vaid 5 sotsiaalpedagoogi.

Küsimustikku kuulus 31 küsimust, millest täitmiseks kohustuslikud olid 30. Küsimustikus oli ka 3 avatud küsimust, millele said sotsiaalpedagoogid pikemalt vastata. Kõik 9 tagasisaadetud küsimustikku olid korrektselt täidetud ning töös kasutuskõlblikud.

Uurimus viidi läbi kolmes etapis ajavahemikul 24.01.2015-29.04.2015:

- Uurimuse planeerimine: Kirjanduse läbitöötamine, plaani väljatöötamine.
- Uurimuse läbiviimine: valimi valik, küsitlusvormi väljatöötamine ja läbiviimine, intervjuu koostamine ja läbiviimine, uurimistulemuste analüüs.
- Uurimusest tulenenud kokkuvõtete, järelduste ja ettepanekute tegemine.

Lõputöös teostati ka dokumentide analüüs. Autor kogus kuult intervjuueeritud sotsiaalpedagoogilt ametijuhendid ning viis läbi analüüsi nendes sisalduvate tööülesannete kohta. Kokkuvõtte ametijuhenditest on lisatud lisadesse (Lisa 3).

2.3. Andmete analüüs

Käesolevas peatükis esitatakse autori poolt kogutud kvalitatiivsed ja kvantitatiivsed uurimistulemused. Teostatakse analüüs, mis selgitab, millised on Tartu linna koolides töötavate sotsiaalpedagoogide tööülesanded ning millises mahus neid ülesandeid täidetakse. Kvantitatiivsed andmed esitatakse tabelite ja jooniste näol, kvalitatiivselt kogutud andmed esitatakse kursiiivkirjas. Tsitaatide kirjutamisel töös kasutan ka järgnevaid märgitusi:

(.) – paus

/.../ - Tsitaadi lühendamiseks on tekstilõik välja jäetud

/ - rõhk

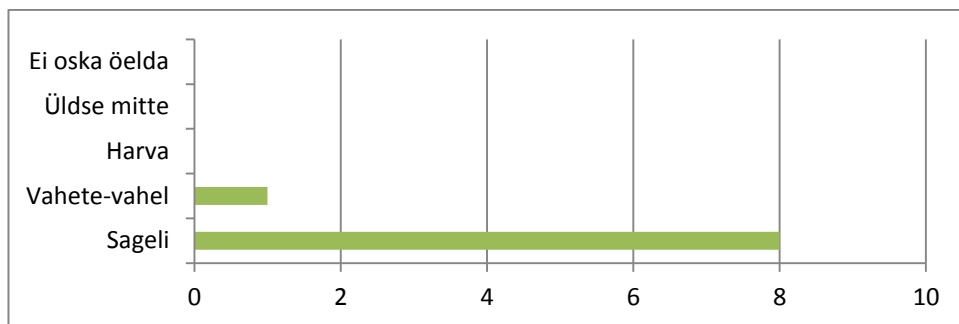
[...] – autoripoolne märg

Kvalitatiivsed andmed esitatakse töös kodeeritult ehk vastavalt R1,R2,R3,R4,R5 ja R6..

2.3.1. Töö õpilastega

Autor uuris Tartu linna koolides töötavatelt sotsiaalpedagoogidelt, kui suure osa nende tööst võtab õpilastega seotud probleemide lahendamine ning millised on täpsemalt need ülesanded, mida töö õpilastega ette näeb. Samuti on antud alapeatükki koondatud informatsioon õpilastega tehtavast probleemide ennetustööst ning ülevaade tavapärastest probleemidest, millega õpilased ise sotsiaalpedagoogi poole pöörduvad.

Peatüki esimeses osas kirjutab autor õpilaste probleemidest, mille korral õpilased pöörduvad sotsiaalpedagoogi poole ning pöördumiste sagedusest.



Joonis 1. Õpilaste pöördumine sotsiaalpedagoogide poole (autori koostatud).

Uurimusest tuli välja, et 8 sotsiaalpedagoogi poole 9st pöörduvad lapsed sageli . Ühe sotsiaalpedagoogi poole pöörduvad lapsed vahete-vahel (Joonis 1). Ka intervjuudest tuli välja, et õpilased on sotsiaalpedagoogide suhtes usaldavad ning pöörduvad nende poole tihti.

R3: Liiga tihti. Ma üritan oma õpilastele õpetada ka seda, et igakord ei ole tarvis kaebama joosta, et nad peaksid ise mõtlema ja analüüsima, oma käitumist juhtima, oma viha kontrollima ja agressiivsust leevendama.

R5: Väga sageli ja väga erinevatel põhjustel. See oleneb hästi palju sotsiaalpedagoogist.

Õpilaste pöördumise taga on usalduslik tunne sotsiaalpedagoogi kui abistaja vastu. Sotsiaalpedagoogid ise arvavad, et selleks on vaja teha ka ise palju tööd, et tutvustada ja tõestada end kohe alguses, et õpilased tahaksid ja julgeksid tema poole pöörduda. Väga oluline on, et õpilased oleksid kõik mõistvad sotsiaalpedagoogi ameti suhtes, ka need, kes ei puutu võib-olla kunagi sotsiaalpedagoogiga kokku isiklikul tasandil, teaksid, et sotsiaalpedagoogi poole pöördumises pole midagi negatiivset.

R4: See on jälle suur töö, et teha endast see isik, kelle poole õpilased julgevad pöörduda ja samas ka teiste juuresolekul, et lapsed ei räägiks kuu aega hiljem, et keegi läks sotsiaalpedagoogi kabinetti.

Sotsiaalpedagoogid, kes töötavad koolides, mis töötavad eriõppekava alusel, arvavad, et nende töö küll mõjutab last, kuid lapsega isiklikult on töö kohati väiksem kui koolides, mis töötavad tavaõppekava alusel.

R1: Õpilased siin ei pöördu minu poole otseselt, ikka lapsevanemad ja õpetajad ja tugipersonal.

Õpilaste pöördumiste taga on palju erinevaid põhjuseid. Üks põhjus, mis tuleb paljudest intervjuudest välja on suhtlemisega seotud probleemid ehk lihtsalt üksteisest möödarääkimine. Olukord, kus õpilane tunneb, et talle on keegi halvasti öelnud või nõ. liiga teinud. Õpilaste edukat tööd koolis võivad häirida suhteprobleemid nii eakaaslastega kui ka koolipersonaliga, tihti õpetajatega. Sotsiaalpedagoogi ülesanne antud juhtudel on jääda neutraalseks ning selgitada rahulikult mõlema osapoole nägemus asjast ning üritada leida mõlemale osapoolele sobiv lahendus, et koostöö saaks jätkuda.

R5: Suhteharutamised nii õpetaja ja õpilase vahel, õpilase ja õpilase vahel ja ka kodu ja kooli vahel, et see on see põhiline igapäevane töö.

R4: Lapsed tulevad tihtipeale just siis kui nad tunnevad, et neile on liiga tehtud, ükskõik, kas siis õpetaja või õpilase poolt.

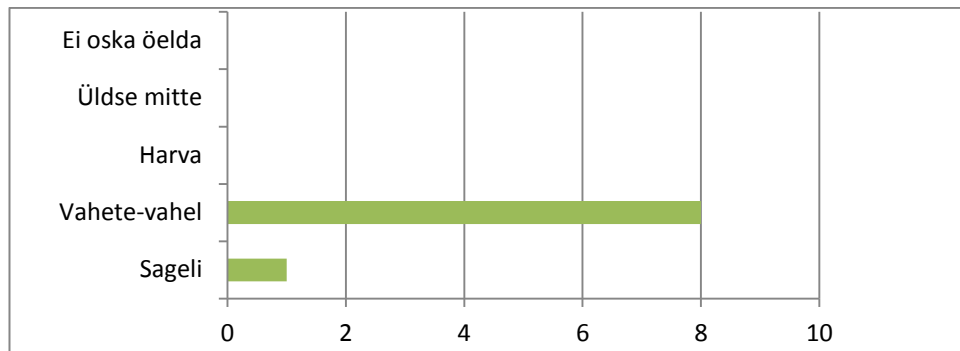
R3: Tuleb tunnistada, et kõik jääbki üldiselt selle suhtlemise taha, seal ei ole üldiselt midagi sellist, et keegi on otsustanud kedagi vihkama asuda.

Õpilased pöörduvad sotsiaalpedagoogi poole ka õppimisega seotud probleemidega, enamasti kui töö on liiga palju ning nad tunnevad, et ei jõua seda seda.

R4: Õppimismahud ja kodutööde osad on liiga suured ja õpilane tunneb, et see koorem on liiga suur, et sellega üksi toime tulla ja siis jällegi mina aitan, et kuidas edasi minna.

Üldiselt võib öelda, et kui õpilasel on tekkinud usaldus sotsiaalpedagoogi suhtes, siis ta pöördub sotsiaalpedagoogi poole väga erinevatel juhtudel, vahepeal ka lihtsalt rääkimise pärast.

Küsimustike vastustest tuli välja, et õpetaja ja õpilase vahelisi konflikte esineb üldiselt vahete-vahel, kuid üks vastaja on arvanud ka, et sageli (Joonis 2).



Joonis 2. Õpilaste ja õpetajate vaheliste konfliktide sagedus (autori koostatud).

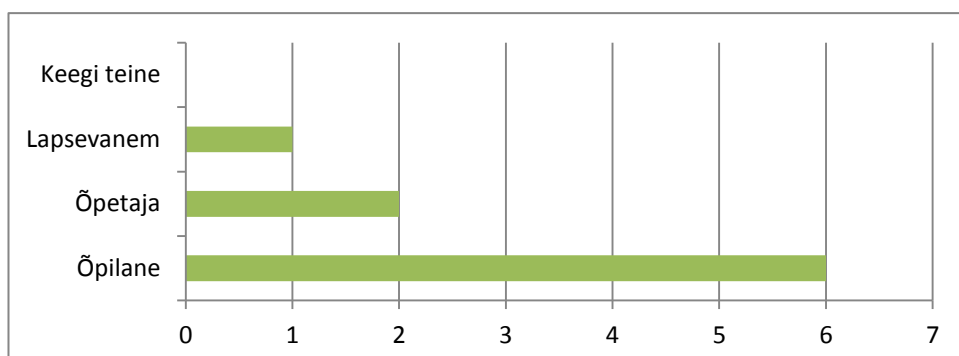
Ka intervjuudest selgus, et konfliktseid olukordi koolisisesele võib tekkida üsna tihti, aga üldiselt need on jällegi tulenenud suhtlemisega seotud puudujääkidest.

R3: Õpilase ja õpetaja konfliktid on iganädalased, aga tuleb tunnistada, et kõik jääbki üldiselt selle suhtlemise taha, seal ei ole üldiselt midagi sellist, et keegi on otsustanud kedagi vihkama asuda.

R2: Tavakoolis küll oli selliseid hetki, kus õpilased tulid minu juurde õpetaja-õpilane probleemidega.

R4: On ikka [probleeme õpetaja-õpilase vahel].

Küsitlusest selgus, et tavaliselt ongi õpilased need, kes pöörduvad sotsiaalpedagoogi poole kui neil on tekkinud konfliktseid olukordi õpetajatega. 6 juhul 9st, oli õpilane just pöördujaks, 2 juhul õpetaja ning 1 juhul lapsevanem (Joonis 3).



Joonis 3. Sotsiaalpedagoogi poole pöördumine õpilase-õpetaja vahelise konflikti puhul (autori koostatud).

Koolis, kus õpivad juba täisealised inimesed, tekib konflikte õpetajate ja õpilaste vahel harvem.

R2: Meie koolis konfliktsituatsioone õpilase ja õpetaja vahel üldiselt ei ole, läbirääkimisega kõik lahenevad.

Kui on tekkinud konfliktisituatsioon, siis sotsiaalpedagoogid peavad end üldiselt vahendajaks, suhtekorraldajaks, kes toob osapooled kokku ning üritab rahulikult lahendada tekkinud probleeme. Neutraalse vahendaja olemasolu erinevate konfliktiolukordade juures on äärmiselt tähtis, sest konfliktis olevad inimesed ei pruugi ise mõista lihtsaid lahendusi ning emotsioonide ajal ei pruugi konflikt lahendust leida.

R3: Ma olen neutraalne vahendaja, kes ei võta kumbagi poolt ning rahulikult seletab ja pakub välja lahendusi, mis üldiselt võivad olla väga lihtsad. Üritan seletada, et sellest kõigest õudusest, mis on olnud tuleb edasi minna, sest homme on ju uus päev.

R6: Vahepeal on lahenduseks lihtsalt õpetaja ja õpilane rääkima saada omavahel.

R4: Siis ma olengi see kolmas osapool, kes aitab selgeks rääkida, milles siis probleem on. Pigem inimene, kes võtab need inimesed kokku, kes aitab aru saada, milles see probleem on ja kuidas edasi minna. Rahuläbirääkimisi tuleb ikka ette.

Kui suhtluse korraldamisest siiski lõpuks kasu ei ole, siis tuleb ette võtta teistsugused meetodid, vastavalt olukorrale ning segatud isikutele.

R5: Lahendamiseks on ikka lahtirääkimine. Kõigepealt seletuskirjade võtmine, osapoolte vastandamine, tõe selgitamine ja kui on kahe õpilase vaheline konflikt siis vajadusel ka politsei kaasamine. Tohtu selgitamine ja tegelemine samm-sammult. On olukordi, kus tehakse ka kirjalikke kokkuleppeid.

R6: Aga päris tihti lähevad sellised juhtumid ka juhtkonnale arutlemiseks.

Üsna harva pöörduvad sotsiaalpedagoogi poole õpilased, kes on koolikohustuse east välja kasvanud. Nemad üldiselt pöörduvad see tõttu, et nad muretsesvad õppetööga

seotud teemade pärast nagu näiteks liiga suur õppekoormus. Loomulikult tuleb kohati ette ka käitumisega seotud probleeme, milles sotsiaalpedagoogilt abi palutakse.

R2: Õpilased pöörduvad siis kui neil on vaja midagi arutada õppetööga või koduste probleemide korral. Pöörduvad ka siis, kui klassis mõne õpilase käitumine on probleeme tekitav või mõnikord ei ole õpilane rahul hinnangu või suhtumisega. Üldiselt selliseid juhtumeid tuleb väga harva ette.

Peatüki järgnevas osas on välja toodud sotsiaalpedagoogi igapäevased tööülesanded seoses õpilase toetamisega tema koolielus kui ka igapäevaelus.

Küsimustikesse oli lisatud avatud küsimus sotsiaalpedagoogide tavaliste tööülesannete kohta. Kõik 9 vastanut olid välja toonud põhjuseks puudumistega ehk koolikohustuse mittetäitmisega tegelemise (Lisa 4). Intervjuudes mainiti üldiselt vähe antud teemat (vaid ühes intervjuus), toodi välja pigem ennetustööd ja lapse toetamist erinevatel juhtudel, tavaliselt jooksvates asjades.

Koolis, kus õpivad ka täiskasvanud õpilased tõi sotsiaalpedagoog välja, et peamiseks tööülesandeks on õpilaste kohaloleku kontroll, sest õppeedukusele mõjub koolist puudumine negatiivselt ning see raskused koolitöös võivad viia koolist väljakukkumiseni.

R2: Minu põhiülesanne on vaadata, et õpilased kooli jõuaks. /.../ Õpilaste õppeedukus ju sõltub suuresti kohalkäimisest.

Intervjuudes tuli välja, et sotsiaalpedagoog peab olema väga paindliku graafikuga, sest üldiselt on nn. jooksvaid töökohustusi igapäevaselt päris palju.

R3: Kool on sellessuhtes üks tore elav organism, siin juhtub nagunii koguaeg midagi, et ma katsun planeerida oma päeva nii, et ma ei pane seda kinni kohtumistega ainult no lapsevanematega või väljastpoolt koostöö partneritega...ma katsun selle päeva niimoodi ära jagada, et mul oleks kindlasti ka vahepeal aega nende juhtumite jaoks, mis tulevad nii öelda äkitselt ja mis vajavad kiiret lahendust.

R6: Iga päev on erinev, sa ei tea, mis sind päeval täpselt ees ootab.

Sotsiaalpedagoogide jaoks on oluline, et vahetundidel oleks lastel võimalus neid ülesse otsida. See on üks oluline osa, olla lastele võimalikult palju kättesaadav.

R2: Olen kokkuleppinud ka vestlused õpilastega, minu uks on alati avatud. Koostöös klassijuhatajatega aitan ja toetan last, vahepeal klassijuhatajad ei ole nii kompetentsed sotsiaalvaldkonnas, siis olen alati olemas.

Võib öelda, et sotsiaalpedagoogi suurim töövahend ongi suhtlemine. Seetõttu on oluline, et õpilane tunneks vabadust sotsiaalpedagoogi juurde minna ning rääkida asjadest, mida ta võib-olla teistega ei julge jagada. Varajane märkamine ja suhtlemine õpilasega tegelikult võib ennetada mitmeid probleeme.

R4: Üks blokk on varajane märkamine, nii hariduslike erivajadustega õpilaste puhul, keda siis suunata kompleksuuringutele võimalikult vara, et tema haridustee ei kannataks. Teiseks koolitõrke ennetamine, sest see on kerge tekkima, aga seda on raske pärast nõ. parandada, last tagasi kooli saada on raske. Nende lastega võib tihtipeale ilmnedagi probleeme ja põhjused on väga erinevad. Selliseid hapuks läinud lugusid koolides, kus lapsed jäävad kannatajaks...meie töötamegi selle nimel, et lood hapuks ei läheks ja et lapsed saaksid õigeaegselt abi.

Koolides, kus sotsiaalpedagoog tegeleb ka õpilastega, kes ei ole enam koolikohustuslikus eas peab sotsiaalpedagoog aitama õpilasel läbi ausa ja neutraalse suhlemise jõudma arusaamale, miks õppimine on oluline ja miks on parem kool ära lõpetada, mitte pooleli jätta.

R2: Õppevõlgnevuste vähendamiseks aitan koostada plaane, et õpilane järje peale saaks. Üritan leida võimalusi ja kokkuleppeid, et õpetaja ja õpilane saaks teha võimalikult head koostööd. /.../ Õpilaste käitumise korrigeerimine, algusaastatel tuli palju ette olukordi, kus õpilased lubasid endale ebakorrektset käitumist, nüüd õnneks seda probleemi enam nii palju ei ole. Õpiraskuste tekkimisel on minu suur osa välja selgitada, millest need raskused on tekkinud ja kuidas neid lahendada. Seda ma saan samuti teha koostöös õpilaste, klassiõpetajate ja ka lapsevanematega.

Sotsiaalpedagoogi üks tööülesannetest on ka ennetustöö ehk preventiivne töö. Ennetustöö on oluline, et õpilased saaksid aru, mis neid mõjutab halvas või heas mõttes.

Üldiselt sotsiaalpedagoogid tegelevad preventiivse tööga läbi väljaspoolt kooli tellitud koolituste. Ise viivad sotsiaalpedagoogid koolitusi harva, lihtsalt ajaressurss ei luba selle osaga neil rohkem tegeleda.

R4: Mina kasutan hästi palju. Koolieelarved on piiratud, aga ma olen leidnud väga palju tasuta võimalusi koolitusteks. Õpilastele alates lähisuhtevägivallast internetiohutuseni. /.../ Mulle meeldib selline kolmetasandiline koolitussüsteem. Ühe teema puhul loetakse seda teemat nii õpetajatele, lapsevanematele kui ka õpilastele, et nad hiljem saaksid omavahel arutada antud teemat. Koolitused just ka lapsevanematele on väga olulised minu töös.

R3: Kõige sellega teengi ennetustööd, riskikäitumine, puudumised, tõrjutus, aga kuna mul endal ei ole nii palju aega tegeleda, siis ma üritan võimalusel väljastpoolt maja kutsuda oma tuttavaid ja ka tehtud projektidega seoses asutusi, kes pakuvad võimalusi koolitusteks.

Ka koolis, kus õpivad koolikohustuse eest välja kasvanud õpilased, tehakse koolitusi erinevatel elulistel teemadel, mis aitaksid õpilastel hiljem adekvaatseid otsuseid teha või olla teadlik erinevate negatiivsete tegurite suhtes. Nagu ka teiste koolide puhul on oluliseks ennetustöö takistuseks tööaja puudujääk ehk töökoormuse suurus.

R2: Väga palju preventiivset tööd ei tee, sest lihtsalt ajaliselt ei jõua. Karjääriplaneerimise tund, läbiviijaks leidsin inimese väljastpoolt maja. Riskikäitumise õpetust me käsitleme inimeseõpetuse tunnis. On plaanis teha ka üks tervisepäev, kus rääkida pikalt ja kutsuda ka spetsialistid rääkida teemadel, mida joovastavad ained inimesele teevad.

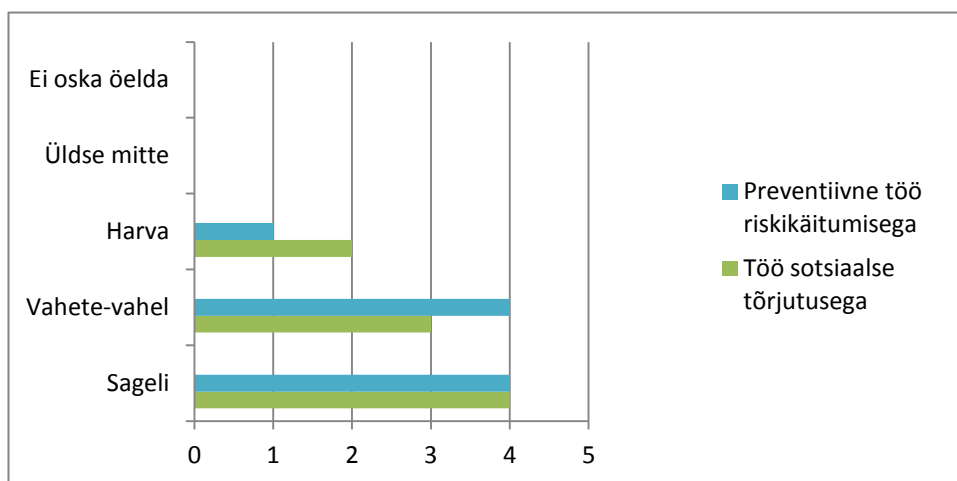
Sotsiaalpedagoogide vastustest tuli välja, et üldiselt on sotsiaalpedagoog koolides lüliks, kes organiseerib õpilastele koolitusi, mis tegelevad probleemide ennetusliku poolega. Sotsiaalpedagoogidel lihtsalt jääb tööaega liiga väheks, et ise mõelda välja ja läbi viia koolitusi, mis aitaksid õpilastel erinevatest sotsiaalsetest probleemidest eemale hoida.

Üks respondent vastas ka, et üldiselt ennetustööd ei toimu, sest lihtsalt see ei ole võimalik – eelnevalt peab siiski olema toimunud juhtum.

R6: Ma võin öelda seda, et ma näen, et väga vähe jõuab tegeleda ennetusega.

R5: Ei, päriselus ei ole võimalik seda teha, me küll kõik tahaksime, et me ennetaksime, aga siin ikkagi käib tulekustutamine. No ennetustöö siis võib-olla seksuaalkasvatuse tagamõttega, aga enne seda on ilmnenu ikka mingi lugu, juhtum, mille põhjal me läheneme teadlikult mingile grupile või vanuseastmele. Koostöös politseiga teeme ka grupivestlusi, aga samamoodi, vastavalt siis ilmnenu probleemidele valime selle teema, millest rääkida.

Ka küsitluses vastati erinevalt antud küsimusele. 4 sotsiaalpedagoogi leidis, et ta teeb preventiivset tööd sageli, 3 arvas, et vahete-vahel ning 2 sotsiaalpedagoogi harva (Joonis 4).



Joonis 4. Preventiivse töö tegemise sagedus (autori koostatud).

Sotsiaalpedagoogide töö õpilastega on väga erinev, see oleneb suuresti kooli eripäradest, õppekavast, kooli sisevõrgustikust ning ka õpilastest. Üldiselt võib välja tuua, et töötades lastega peavad sotsiaalpedagoogid jääma lastele kättesaadavaks ning tegema tööd, et nad muutuksid laste jaoks usaldusväärseteks isikuteks, kelle poole lapsed julgevad ja tahavad pöörduda või keda probleemilahenduses usaldada. Samuti paindlik ajakasutus on oluliseks märksõnaks, sest äkitselt tekkinud probleeme tuleb koolides tihti ette.

2.3.2. Töö õpilaste kodu ja perega

Sotsiaalpedagoogi töö on küll lapse toetamine, aga suur osa tööst on ka lapsevanematega sidepidamine, nende toetamine ning nendega tehtav selgitustöö ja nõustamine. Üldiselt kirjeldavad sotsiaalpedagoogid tööd lastevanematega sarnaselt õpilastega tehtavalt tööle: probleemide lahendus, suhtekorraldus ning probleeme ennetavate koolituste korraldamine. Lisandub ka abi dokumentatsiooni täitmisel ning vajadusel abi õpilase suunamisel uuringutele või erioppekavaga koolidesse.

Kõigepealt uuriski autor kui tihti pöörduvad lapsevanemad poole ning kuidas suhtluse alustamine algab.

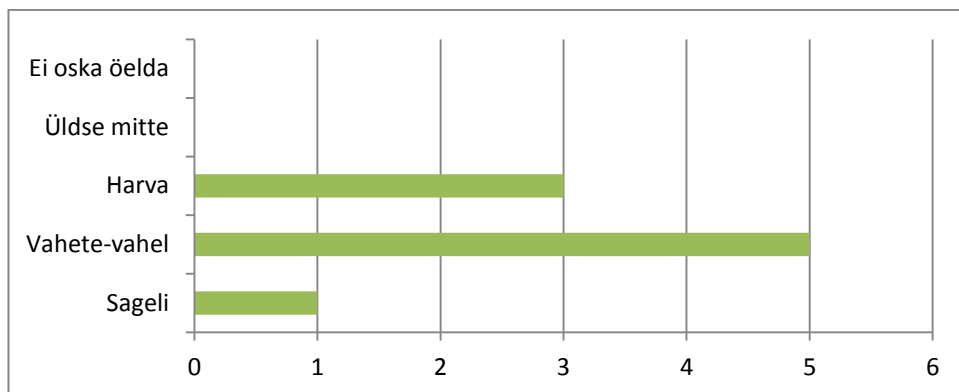
R3: Pöörduakse minu poole hästi palju kui HEVKO {hariduslike erivajadustega õpilaste õppe koordineerija} poole. Sotsiaalpedagoogina on küll nii, et võiks rohkem pöörduda. Ma näen, et kui on selline sotsiaalpedagoogiline probleem või sotsiaalne probleem, siis ei ole lapsevanem aktiivne, siis on kool aktiivne.

R5: Harva, suhteliselt harva. Lapsevanemad rohkem otsivad esmalt psühholoogi käest abi. Ilmselt nad ei oska seostada või mõelda, mida see sotsiaalpedagoog võiks teha.

Ka koolis, mis töötab erivajadustega lastega, tunneb sotsiaalpedagoog, et üldiselt need lapsevanemad, kellega oleks vaja rohkem suhelda ja koostööd teha, ei pöördu tema poole piisavalt tihti või isegi üldse mitte.

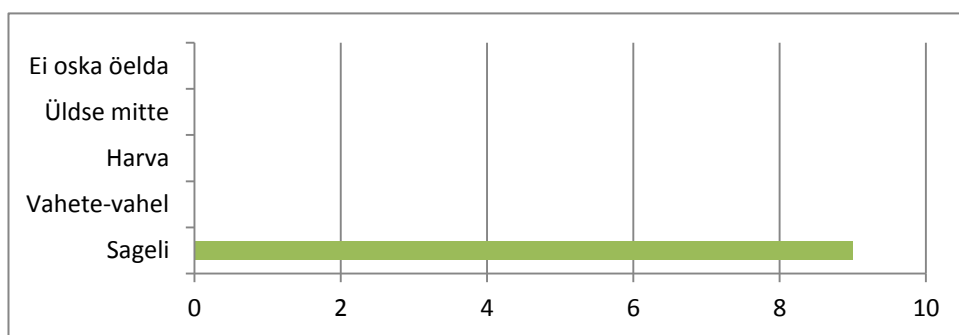
R1: Lapsevanematega ongi nii, et need, kes tegelikult ka abi võiksid vajada, võivad ma ei tea, kartusest või hirmust, lihtsalt eemale hoida, need, kes on väga asjalikud ja tublid, nemad küsivad abi ja uurivad, küsivad küsimusi ja vahetavad muljeid.

Ka küsitlusest tuli välja, et lapsevanemad ei pöördu sotsiaalpedagoogi poole ise väga tihti. 9 vastajast ainult 1 arvas, et vanemad pöörduvad sageli tema jutule, 5 arvasid, et vahete-vahel ning 3 arvasid, et harva (Joonis 5).



Joonis 5. Lapsevanemate pöördumise sagedus (autori koostatud).

Võrdluseks võib tuua vastuse küsimusele, et kui tihti töötavad sotsiaalpedagoogid lapsevanematega. Küsitlusest selgus, et 100% vastanutest arvas, et sotsiaalpedagoogid teevad tööd lapsevanematega sageli (Joonis 6).



Joonis 6. Lapsevanematega tehtava töö sagedus (autori koostatud).

Sellest lähtuvalt uuriski autor, et milles seisneb töö õpilase pere ja koduga ning millised võivad olla takistused selle töö tegemiseks.

R5: Pöörduvad siis kui laps on kodus kurnud, et mingi õpetaja kiusab lapse arvates teda või ta ei saa õppimisega hakkama. Ka õpetajad ju käituvad vahest mitte nõuetekohaselt. Ma näen, et see ongi õige, et pöördutakse, sest sellised sasipuntrad tulebki lahti arutada. Mina väga julgustan neid vanemaid, kes tulevad küsima. On neid, kes tulevad arukalt küsima, aga on ka neid, kes tulevad nii-öelda sõjaga ja süüdistavad, et kool on nii ja kool on naa ja keegi ei tee midagi. Ka sellist suhtumist kohtab väga palju.

R2: Kodu ja perega teen ma väga tihedalt koostööd. Nagu ma ennist ütlesin, et kui tekivad sellised õpiraskused või meie õpilastel on olnud isiklikke või tervislikke probleeme. Mõnel õpilasel on vaja abi ja ilma vanemate koostöötä ei tule tulemused.

R1: Mhmm, pere ja koduga on ikka tööd palju, eks nagu ma mainisin, siis pere ja lapsevanemad ongi see põhivaldkond, kellega mina töötan, nende jõustamine ja abistamine.

R6: Väga suur osa ongi tegelikult töö peredega. Esimene asi kui lapsel probleemid avalduvad, et siis ongi vaja selgitada, et kust need probleemid tulevad.

R5: Väga sageli [tuleb teha tööd lapsevanematega]. Meie koolis on see prioriteet, et üritame lapsevanematega palju koostööd teha, et nendeni jõuaks info, et kool ei kritiseeri ainult, vaid tahab koostööd teha ja nõu saada ja anda, et laste elu parendada siiski. Kõik asjad tegelikult ongi lastevanematega koostöös saavutatud.

Sotsiaalpedagoogi üheks osaks on lapsevanemate ja koolipersonali vaheliste suhtlemise korraldamine. On üsna tavapärane, et tekib mõõdarääkimisi või muid infovahetusega seotuid olusid, kuid sotsiaalpedagoogi töö osaks jääbki antud juhtudel suhtekorralduslik pool, asjade rahulik selgitamine ja probleemide lahti harutamine.

R2: Tavakoolis olen pidanud lahendama õpetaja ja lapsevanema vahelist konflikti küll. Kas lapsevanem ei ole olnud rahul hindamisega või lapse ja õpetaja suhetega. Vahepeal on päris raske seda lepitust korraldada, sest pead jääma neutraalseks, kui osapooled on isegi jäikade arvamuste ja mõtetega.

R5: Tohtu selgitamine ja tegelemine samm-sammult. On olukordi, kus tehakse ka kirjalikke kokkuleppeid.

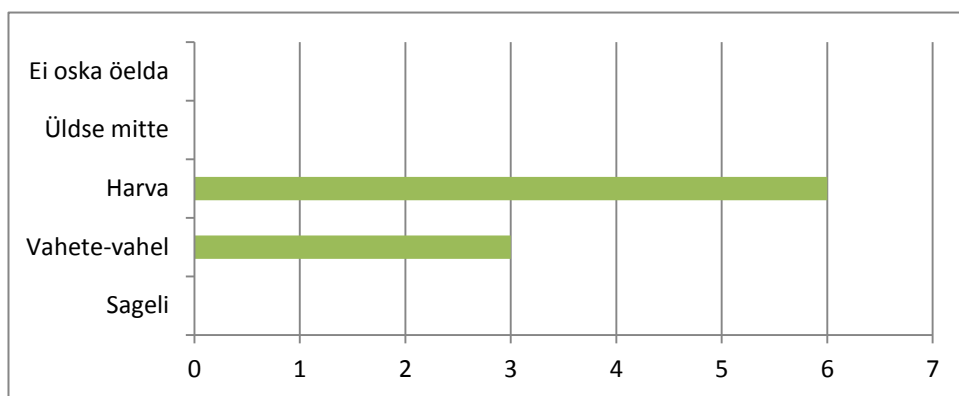
R1: Jah, ikka pöörduvad, vahepeal on probleemid lihtsalt sellised...nagu kuidas öelda... mõõdarääkimises, et mingite emotsioonide käigus õpetajad või tugipersonal või lapsevanemad räägivad ja mõistavad küll asja ühtemoodi, aga välja tuleb kuidagi äärmiselt keeruline ja konfliktne olukord. Ja siis tulengi mina mängu, alati kuulan ühe ära ja siis teise ära ja siis ikka tuleb välja, et ongi asi kommunikatsioonis ja asi hakkab

ise lahti hargnema. Kui on keegi, kes suunab tähelepanu nendele olulistele asjadele, millest mõlemad osapooled räägivad ja aru saavad, siis purunebki see kaitserefleks ja algab mõistmine, kuulamine.

Vastustest selgus, et ainult koolis, kus õpivad ka õpilased, kes on koolikohustuse eest välja kasvanud, tekib kodu ja kooli vahelisi probleeme vähe. Selle tingib olukord, et õpilased ise on võimelised korraldama suhteid ning lahendama ilma pere sekkumiseta antud probleeme või möödarääkimisi.

R2: Meie koolis lapsevanema ja õpetaja vahel konflikti tihti ei saa olla, sest õpilased ise toimetavad.

Sotsiaalpedagoogide koduga tehtava töö üheks osaks on peetud ka kodukülastusi. Küsitlusest selgus, et 6 sotsiaalpedagoogi külastavad kodusid harva, 3 vahete-vahel (Joonis 7).



Joonis 7. Kodukülastuste tegemise sagedus (autori koostatud).

Ka intervjuude põhjal selgus, et sotsiaalpedagoogid on erinevatel arvamustel koduskülastuste suhtes. On neid, kes leiavad, et see on töö üheks oluliseimaks osaks, sest kodukülastus annab hea ülevaate õpilase taustsüsteemist. Teised jällegi arvavad, et kodukülastus on pigem lastekaitse ametnike töö ning sotsiaalpedagoogil isegi puudub õigus minna õpilaste kodusid külastama.

R3: Ma teen haruharva koduvisiite. Loomulikult ma annan lastekaitsele teada kui mingisugune ohumärk on, et ka nemad omalt poolt vaataksid. Mul on olnud vist selle viie õppeaasta jooksul äkki neli kodukülastust koos lastekaitse inimesega, just seetõttu,

et sellist sisulist tööd selle lapse ja lapsevanemaga teha on minul ilmselt ressursi rohkem teha kui sellel lastekaitse töötajal.

R5: Kodukülastusi mina ei tee ja mul polegi õigust ju tegelikult laste kodudes käia. Minu ametijuhendis sellist punkti kirjas ei ole. Minul ei ole õigust koju minna, kui lapsevanem mind koju külla ei taha. Õigus kodu külastada on ainult lastekaitse ja politseil. Mina isiklikult ei ole kodukülastusi üldse praktiseerinud, sest ma ei pea seda õigeks.

R4: Kodukülastuste suhtes on sotsiaalpedagoogid erimeelt. Paljud käivad, no ma ei tea, kui paljud, aga ma tean, et mõned käivad. Mina olen seda meelt, et kodukülastust teeb lastekaitse. Mul on lastekaitsega hea koostöö, me jagame infot. Minul on see niimoodi toimunud, vahepeal on mulle pakutud võimalust kaasa minna, aga ma ei pea seda väga vajalikuks. Koduõppel olevate lastega on teine lugu.

Ka sotsiaalpedagoogid, kes ei tööta tavakoolis teevad kodukülastusi väga harva. Respondent, kes on eelnevalt töötanud pikalt nõ. tavakoolis, leiab, et tavakoolides on kodukülastused äärmiselt vajalikud ning olulised.

R2: Olen teinud kodukülastusi, kui õpilased ei leia siiski teed kooli, väga tihti siiski neid ei tee. Tavakooli kontekstis on kodukülastus üks väga oluline lüli, sest tavakoolis on sots.ped nagu juhtumikorraldaja ka ja selleks, et saada nagu täit pilti õpilase ja tema kooli ja koduelu kohta, on kodukülastus üks väga oluline informatsiooni allikas, sest seal on näha, kuidas tegelikult suhted vanematega või ühe vanemaga on, kas suhted on toetavad või ongi probleemid tulenenud kodusest olukorrast.

R1: Kodukülastusi teen, aga mitte väga tihti, no üksinda ju ei saa ja ikka kui üldse lapsevanemad ei reageeri ja lapsest on näha, et kodune olukord pole kõige stabiilsem ja on tekkinud kommunikatsiooniprobleemid lapsevanemate ja kooli vahel, kõnedele ei vasta ja nii edasi, siis lastekaitsetöötajaga oleme käinud küll.

Sotsiaalpedagoogid tegelevad ka koolituste korraldamisega lapsevanematele, sest tähtsaks osaks on lapsevanemate harimine probleemide ennetuslikel teemadel.

R3: Õpetajatele ja lastevanematele olen teinud siis loengu vormis, õpetajatele siis praktiliste töödega, et kuidas last toetada ja mida erinevates situatsioonides teha.

R1: Samuti kõiksugu tugiprogrammid lastevanematele, grupiviisilised nõustamised ja kogemuste jagamised, see kõik on abiks, sest vahepeal lihtsalt muutub pea tühjaks ja erialane nõu, rahulikult seletatud, on suureks abiks.

R4: Mulle meeldib selline kolmetasandiline koolisüsteem. Ühe teema puhul loetakse seda teemat nii õpetajatele, lastevanematele kui ka õpilastele, et nad hiljem saaksid omavahel arutada antud teemat. Koolitused just ka lastevanematele on väga olulised minu töös.

Kaks respondenti tõid välja koolitused, mida nad on lastevanematele korraldanud ning millel on suur menu olnud.

R1: Korraldasime lastevanemate kooli, kus neile siis kord kuus oli vastavas ja julgeks öelda, et sellise sotsiaalpedagoogilise alatooniga, õpe, et milline on turvaline koolitee, milline on lapse arengu toetamine kodus, koolis ja tema suhete jälgimine ja erinevatel teemadel, kuni selle eripedagoogikani, et mida märgata seal ja kuidas enda last toetada.

R4: Kõige suurem huvi oli enesekehtestamiskoolituse vastu, see oli koolitus, mida lastevanemad vajasid. Politseikoolitusi olen teinud Internetiohutusest, päris palju vanemaid oli narkokoolitusel.

Sotsiaalpedagoogid on märganud, et vahepeal ei ole koolituste korraldamisest kasu, sest paljud lastevanemad lihtsalt ei tule koolitustele kohale, sotsiaalpedagoogid tõlgendavad seda nii, et lastevanemad leiavad, et nad juba teavad, kuidas oma lapsi kasvatada ning ei vaja selles abi.

R5: Lastevanematele ei tee, sest on katsetatud teha, aga sellest ei tule midagi, sest probleemsete laste vanemad ei käi ja nende laste vanemad, kellel kooliprobleeme justkui ei ole, tulevad kohale. Mingile kolmele inimesele ei ole ju väga mõtet mingit koolitust teha. HTK on pakkunud tasuta koolitusi, aga neil on sama info, et Tartu linna

peale tuleb kohale kolm lapsevanemat, siis sellel ei ole väga mõtet. Kõik ju arvavad, et nad oskavad väga hästi ise kasvatada oma last ja nad ise on kõige targemad.

R3: Kahjuks see ei leidnud väga...noh, kakskümmend inimest oli seal kohal, aga samas jälle võib-olla seetõttu oligi hea, et sai palju arutleda ja see ei jäänud loengu vormi. Me püüame leida neid kohti, kus rohkem mõjutada, sest see põhjus ongi just see, et mõjutada neid vanemaid, et nad näeksid, mis nende lastega toimub ja et nad saavad aru, mida nad ise tegema peavad, sest tegelikult jah, mõtlemise poolt on küll hästi tore, kui kõik teavad, kuidas nad oma vanematööd teevad, aga oma töös ma näen seda, et lapsed on hooletusse jäetud.

Üks sotsiaalpedagoog tõi välja, et tema korraldatud koolituste puhul oli osavõtt suurim just siis, kui lapsevanematele individuaalselt lähenedes vastavat infot jagada.

R4: See viis leida, kuidas neid vanemaid sinna saada on jälle vist professionaalsuses küsimus. Infot ei saa jätta selliseks üldiseks, personaalne pöördumine nende vanemate poole, keda sa näeksid, et võiksid osaleda koolitusel, toimib väga hästi. Igapäevae töö tulemusel sa tead neid lapsevanemaid ja inimesi, keda suunata mingi koolituse poole.

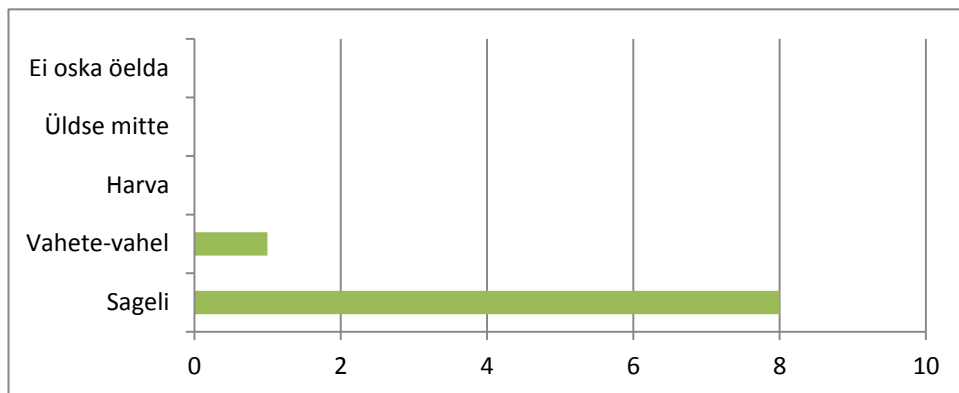
Kokkuvõtvalt võib öelda, et sotsiaalpedagoogide töö lapsevanematega on suur osa tema tööst. Sotsiaalpedagoog peakski olema lapsevanema jaoks kui isik, kelle käest abi ja nõuandeid saada. Vanem võiks näha sotsiaalpedagoogis isikut, kes töötabki lapse hüvanguks.

2.3.3. Töö kooli sise- ja välisvõrgustikuga

Võrgustikutöö tegemise alapunkt on kõikide Tartu linna koolide sotsiaalpedagoogide ametijuhendis kirjas, sest ilma võrgustikutööta jääksid paljudki õpilaste probleemid lahendamata. Antud töös jagab autor võrgustikutöö sise- ja välisvõrgustiku järgi alapeatükkideks.

Peatüki alguses kirjutatakse koostöökultuurist koolisiselt üleüldiselt, kuidas toimub suhtlus ning millised suhted ja arusaamad esinevad koolides üldiselt. Alustuseks tutvustab autor õpetajate pöördumise sagedust sotsiaalpedagoogide poole.

Küsitlusest selgus, et õpetajad pöörduvad sotsiaalpedagoogide poole 8 juhul 9st sageli ja 1 juhul vahete-vahel (Joonis 8).



Joonis 8. Õpetajate pöördumise sagedus (autori koostatud).

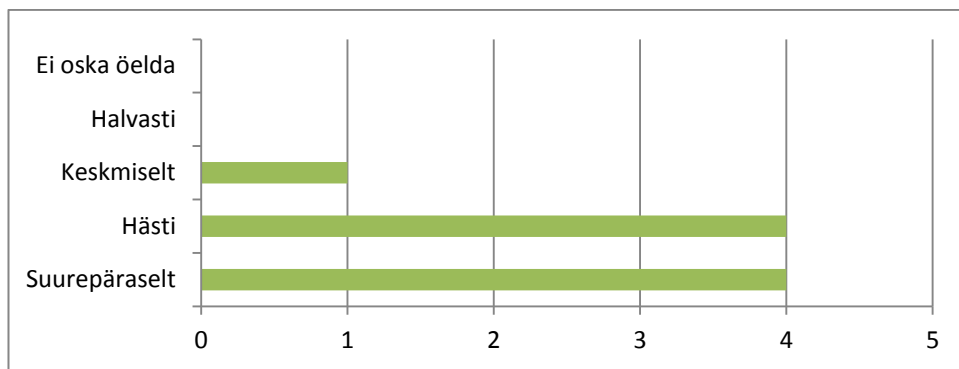
Õpetajate pöördumist peavad sotsiaalpedagoogid väga oluliseks, sest just õpetajad töötavad kõige lähemalt õpilastega ning on tihtipeale esimeseks vahetuks inimeseks, kelle poole õpilased pöörduvad.

R4: Ilma koolisisese koostööta ei saa kohe üldse kuidagi. Oluline asi on juhtkonna toetus, aga ka kui õpetajad ei saa aru, mida sa siin teed, siis sa võid oma mapid kokku lükata ja uut tööd minna otsima. Tihtipeale just jõuavabki info abivajavatest lastest läbi õpetajate minuni, sest õpetajad on ju need, kes igapäevaselt näevad lapsi rohkem.

R3: Meil on ka väga hea tugisüsteem. Juhtkond on samuti väga mõistlik, need ideed ja mõtted, millega ma olen nende poole pöördunud, et saada mingitest projektidest osa võtta, mis aitavad lapsi ja teistele sellistele laste arengu hüvanguks välja käidud ideedele olen ma siiani kõigile heakskiidu saanud. Koolisiselt ma hindan küll kõrgelt seda.

R5: Väga hästi toimib koostöö. Ma olen nii rahul sellega.

Ka küsitlustest saadud info põhjal tuli välja, et koolisisest koostööd hindavad sotsiaalpedagoogid üldiselt suurepäraselt või hästi. 9st vastajast 4 arvas, et see on suurepärase, 4 arvas, et hea ning 1 arvas, et keskmine (Joonis 9).



Joonis 9. Sotsiaalpedagoogide hinnang koolisisesele võrgustikutööle (autori koostatud).

Üks sotsiaalpedagoogidest on ka välja toonud, et ise peab koostöö toimimise nimel töötama. Õpetajatele peab tutvustama enda tööd ning näitama, et sotsiaalpedagoog töötab koolis tehtava töö toetamiseks, mitte vastupidi.

R4: Sa pead ise tõestama ja rääkima, et mida sa teed ja miks sa seda teed. Igas õppenõukogus võtan ka mina oma töö kokku, mida ma olen teinud ja mis on olulised plaanid järgmiseks õppeajaks. Kui saadakse aru, mida sa teed, siis muutub ka see suhe usaldavaks. Alati muidugi on ka kimbuke õpetajaid, kes tahavad ise kõiki probleeme lahendada, mis puudutab nende klassi ja ega selle vastu ei saa.

Sotsiaalpedagoogide jaoks võivad keeruliseks osutuda olukorrad, kus õpetaja on käitunud mitteprofessionaalselt ning sotsiaalpedagoogi ülesanne on olukord õiglaselt lahendada. Antud olukordade puhul on ka tähtis, et sotsiaalpedagoog lahendaks olukorra nii, et õpetajad ei tunneks rünnakut enda suhtes, vaid mõistaksid ja õpiksid olukorrast.

R3: On olnud juhtumeid õpetajatega, kus nad leiavad, et mina olen kooli töötaja ja ma pean alati jääma kooli poolele. Loomulikult me oleme üks meeskond ja meil on oma kirjutamata eetikakoodeks, aga ma pean jääma objektiivseks ja raske on seletada õpetajale, kes on teinud ränga üleastumise kas siis lapsevanema või õpilase suhtes. Raske on seda infot serveerida õpetajale nii, et ta ei võtaks seda isiklikult. On olnud olukordi, kus sellised staažikad pedagoogid on sellest mingi tüli ülesse kiskunud ja nad ei saa aru, et mis mu roll siin on.

Väga oluline on leida õiged sõnad ning sobiv viis ja õhkkond nende väljaütlemiseks. Respondent 4 tõi välja, et kui asi viib konflikti, siis on see pigem tema süü ning oskamatus serveerida oma infot õpetajale sobivalt.

R4: Minu kui professionaali ülesanne on see, et me ei jõua konflikti. Pigem on minupoolsed ettepanekud halvasti sõnastatud olnud, kui see konflikt on tekkinud.

Enamus sotsiaalpedagooge toovad välja, et kooli tugipersonal on väga ühtehoidev ning tihedalt tehakse koostööd nii eripedagoogi kui ka psühholoogiga.

R5: Psühholoogiga teeme ikkagi väga sageli väga tihedat koostööd.

R6: Mina saan suurt tuge psühholoogilt, ta on väga oluline koostööpartner minu jaoks.

Ka õpetajatele mõeldud koolituste organiseerimine ning läbiviimine on üks tööülesannete osa, millega sotsiaalpedagoogid tegelevad. Lisaks koolitustele toimub mitmes koolis ka arutelude korraldamine erinevate tekkinud situatsioonide kohta, et kõikidel oleks võimalus enda probleemide üle arutleda ning saada uusi ideid lahenduste kohta.

R3: Kui on mingisugused koolitused seoses sellega [sotsiaalsete probleemidega] või kui on võimalus ennast harida sellel [sotsiaalsete probleemide] teemal, mis ei ole küll puhtalt nende [õpetajate] tööga seotud, kuigi klassiõpetaja töö on ka natukene selline [probleemidega tegelev], siis seda valdkonda ka puudutada, et laiendada seda seltskonda, kes saaks ennetustööga tegeleda.

R4: Mulle meeldib selline kolmetasandiline koolisüsteem. Ühe teema puhul loetakse seda teemat nii õpetajatele, lapsevanematele kui ka õpilastele, et nad hiljem saaksid omavahel arutada antud teemat.

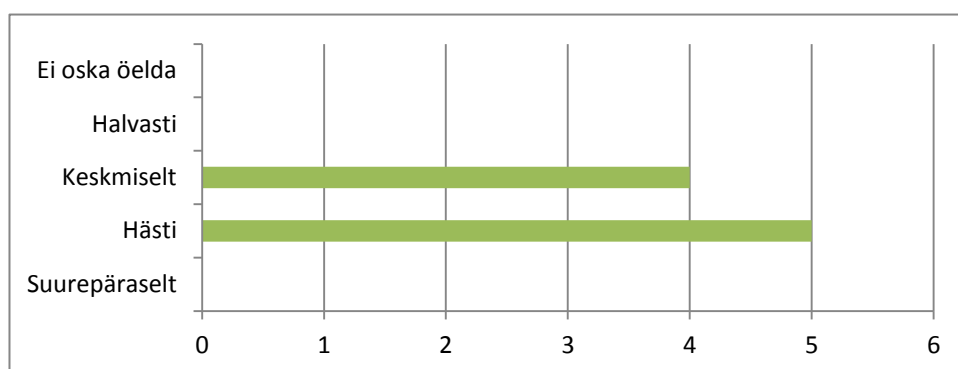
R5: Meil on korraldus, et ühel päeval nädalas saavad kõik õpetajad, kes on siis sellel päeval tööl, koolis kokku ja me räägime kiirmeetodil, umbes 20 minutit, aga selliseid koolitusi teeme koolipersonalile koolivaheaegadel. Vahepeal käib väliskülalisi rääkimas, vahepeal meie psühholoogiga teeme väikese koolituspäeva koolisiseste juhtumite põhjal või väärtuskasvatusest.

R2: Kolleegidele teeme asutuse siseselt koolitusi, kas siis isekeskis või leiame jällegi väljastpoolt maja mingi inimese, kes viib läbi aktuaalsete teemade kohta koolitusi.

Kokkuvõtvalt võib välja tuua, et sotsiaalpedagoogide igapäevane töö näeb ette ka palju tööd koolis töötava personaliga. See töö on oluline just seetõttu, et ilma võrgustikutöö toimimiseta oleks laste abistamine väga raske – info ei jõuaks õigeaegselt sotsiaalpedagoogini. Koolitustest, projektidest osavõtmine ning uute võimaluste tutvustamine sillutab teed parema koolikeskkonna poole.

Tööd välisvõrgustikuga peavad samuti sotsiaalpedagoogid väga tähtsaks ning üheks suureks osaks oma tööst. Üldiselt hindavad sotsiaalpedagoogid tööd välisvõrgustikuga positiivselt.

Küsimustikust selgus, et 9st sotsiaalpedagoogist 5 arvasid, et töö välisvõrgustikuga sujub hästi, 4 arvasid, et keskmiselt (Joonis 10).



Joonis 10. Sotsiaalpedagoogide hinnang koolivälisele võrgustikutööle (autori koostatud).

Intervjuudest tuli välja, et üldiselt ollakse rahul välise võrgustikutööga, aga kohati „jäävad käed lühikeseks“ ka välisvõrgustiku töötajatel ning sotsiaalpedagoogid tunnevad, et abi ei ole mõningates olukordades saada.

R3: Väljapoole kooli võiks see töö nagu ka toimida paremini just sisuliselt, sest praegu ma tunnen end nagu aruandjana, et ütlen, mida mina tegin ja siis nemad konstateerivad fakti.

R2: Sotsiaalpedagoogi ametiülesanne ongi see, et ta peab tegema võrgustikutööd, et koguma ja andma infot erinevatele instantsidele. Minul ei ole seda probleemi, et ma jääksin hätta, ikkagi mingist ametkonnast keegi ikka tuttav on.

R4: Sa pead üldse nii sotsiaalpedagoogi ja HEVKO [Hariduslike erivajadustega laste õppe koordineerija] ameti puhul teadma, mida sa tahad. Kui sa pöördud kellegi poole, siis sa pead teadma, mis sa oled teinud ja mida sa tahaks, et see teine osapool teeks.

R6: Lastekaitse puhul ma ei näe kohati, et väga suuri muutusi või üldse midagi toimuma hakkaks. Ma tunnen, et meie jagame infot, aga neil ei ole sellega midagi peale hakata, sest neil ei ole piisavalt võimu. Koostöö üldiselt toimib, politseiga väga hästi, samuti teiste sotsiaalpedagoogidega, kes on telefonikõne kaugusel.

Mitmes intervjuus tuli välja, et just meditsiinilistele uuringutele saatmisega võib tekkida probleeme, sest lihtsalt järjekorrad on pikad ning lapsed ei pruugi saada õigel hetkel abi.

R4: Laste uuringute soovitamine on väga keerukas, sest kohti ning arste on vähe ja järjekorrad on väga pikad.

Samuti on välja toodud bürokraatiat kui takistust, sest nii meditsiinilises mõttes kui ka muudes valdkondades on andmekaitse väga tõhus ning sotsiaalpedagoogid ei saa lihtsalt sellist informatsiooni kätte, mis neile väga kasulik oleks.

R2: Vahepeal on bürokraatia ja andmekaitseseadusega liiale mindud, sest me lähtume ju ka oma ametieetikast, et info jääb meie kasutusse.

Vahepeal tuleb ette ka momente, mis muudavad koostöö välisvõrgustikuga keeruliseks ning mõjuvad sotsiaalpedagoogi tööle pidurdavalt ning vaimu nõrgestavalt.

R3: Mind viimasel ajal kohutavalt häirib lastekaitsest tulnud signaal ja lause nagu üks lastekaitsetöötaja ühel koosviibimisel ütles, et me peame leppima olukorraga, et on olukordi, mida ei saa muuta. Loomulikult ma ei ole lumivalge, kes arvab, et kõik saab korda ja lilled õitsevad ja kõik on suurepärane, aga kui sa spetsialistina juba eos enne mingi olukorraga lõpuni minemast tunnistad, et mõned asjad lähevadki metsa, aga ma arvan, et enne proovimist ei tohiks siiski niimoodi alla anda. Sellised pisut ignorantsed,

stagneerunud, resigneerunud mõtted võtavad sellist tööindu vähemaks.

Üldistades võib väita, et enamasti peavad sotsiaalpedagoogid võrgustikutööd nii sise- kui ka välisvõrgustikuga hästi toimivaks. Kohati võib ette tulla probleeme, kuid vaid vähesed nendest on ületamatud. Nagu eelnevalt töös on mainitud, siis kuna sotsiaalpedagoogi üheks tähtsamaks tööinstrumendiks on suhtlemine, siis tänu adekvaatsele suhtlemisoskusele leidakse tavaliselt parim lahendus.

2.3.4. Töö iseendaga

Sotsiaalpedagoogide puhul on väga oluliseks punktiks ka enda areng ning isiklikud omadused. Antud töö võib olla emotsionaalselt kohati keeruline, kuid vaatamata sellele peab sotsiaalpedagoog jääma neutraalseks ning asjatundlikuks.

Järgnevas osas uuritigi, et millised omadused on sotsiaalpedagoogide arvates väga olulised selle töö tegemiseks. Uuriti ka seda, et kui tihti saavad sotsiaalpedagoogid end ise koolitada ning enda oskuseid ja teadmiseid edasi arendada ning millised võimalused on Tartu linna koolides töötavatel sotsiaalpedagoogidel saada supervisiooni.

Sotsiaalpedagoogid arvavad, et kõige tähtsamate omaduste hulka kuuluvad kindlasti suhtlemisoskus, empaatiavõime, tolerantsus ja positiivsus. Järgnevalt kirjeldavadki intervjuueeritavad omadusi, mis peaks sotsiaalpedagoogil olema.

R2: Väga – väga tolerantne, avatud, hea suhtleja. Tolerantsus just seetõttu, et tuleb aru saada, et ei ole määrav selle inimese välimus, vaid inimene ise. Organiseerimisoskus, koordineerimisoskus, konfidentsiaalsus – anda informatsiooni välja nii palju kui vajalik, aga nii vähe kui võimalik. Diplomaadiks olemise oskus on ka väga oluline. Juhtumilahendaja, tohutu analüüsivõimega. Korralekutsuv kui vaja ja muidugi ka järjekindel.

R5: Meeletu empaatiavõime, positiivsus, ka kõige õudsamates olukordades peab uskuma seda positiivset poolt. Neurootikud ja pessimistid ei saa teha seda tööd. Suhtlemisoskus, aga samas ka hea diktsioon, sest suhtlemine on ju põhiline töövahend antud töö puhul.

R1: Tolerantsust, läbinägelikkust, heatahtlikust, paindlikkust, koguge isiklikke kontakte, need aitavad alati.. hea suhtlemisoskus ja kuulamisoskus, see on väga oluline.

R3: Sa pead säilitama karge meele, aga samas olema piisavalt kättesaadav. See töö ei ole emotsionaalselt nõrgukese inimese töö. Hea suhtlemisoskus, ratsionaalsus ja kõrge empaatiavõime. Enda elu peaks olema väga korras, et seda tööd teha, et anda endast maksimaalselt.

Sotsiaalpedagoogid peavad neid omadusi just oluliseks emotsionaalselt keeruliste olukordade lahendamisel. Keerulisteks olukordadeks peavad sotsiaalpedagoogid situatsioone, milles on tegemist vaimselt või füüsiliselt vägivaldsete inimestega või siis teistkätt hoopiski inimestega, kes ei võta vaevaks isegi süveneda suhtlusesse ega probleemi.

R3: Raske on siis kui sa tegutsed seinaga, kas see on siis laps, lapsevanem või koostööpartner. Hoolimata oma heast plaanist ja tahtest midagi ellu viia, muutusi ei toimu, sest partner ei tee mingeid järeleandmisi või ta ei hakkagi end üldse liigutama ja selle tulemusel siis kannatab selle lapse heaolu. Ja on ka paar lapsevanemat, kellega ma olen õpetajatel keelanud üks-ühele kohtumast, sest nad ongi vaimselt terroriseerivad ja ka füüsiliselt ohtlikud inimesed. Ja kui sa näed, et on asi, mida oleks väga lihtne parandada, aga lapsevanema süül jääb laps sellest abist täielikult ilma, sest seda abipakkumist ignoreeritakse, vot see on ka raske.

Kuna sotsiaalpedagoogidel võib tulla raskeid olukordi töös ette palju, siis uuris autor, kui oluliseks peetakse supervisiooni saamise võimalust ning, kas Tartu linnas on koolis töötavatel sotsiaalpedagoogidel võimalus seda saada.

Koolis, kus õppivad õpilased on seal suures osas vabast tahtest ning on koolikohustuslikust east väljakasvanud, ei tunne sotsiaalpedagoog vajadust saada supervisiooni. Tavalises koolis töötavate sotsiaalpedagoogide jaoks peab ta seda hädavajalikuks.

R2: Väga oluline. Hetkel ei saa supervisiooni. Supervisioon on inimese enda vabal valikul ja tahtel ja ma tunnen, et antud momendil mul pole vajadust saada seda, aga kui

mul peaks tekkima vajadus, siis ma kindlasti kasutan võimalust saada supervisiooni. Tavakoolis ma käisin supervisioonil, tavakoolis töötades kindlasti on vaja supervisiooni, sest see tempo ja maht on nii suur, et ellu jääda on see väga vajalik. Päevakoolis töötavatel sotsiaalpedagoogidel on see hädavajalik.

Tavalises koolis töötavate sotsiaalpedagoogide jaoks on supervisioon võimalus, ent mitte kohustus ehk üsna vähesed kasutavad võimalust nõ. ametlikel supervisioonidel osaleda. Paljud sotsiaalpedagoogid on leidnud enda jaoks alternatiivsed lahendused pingete mahalaadimiseks.

R3: Erinevate olukordade puhul ma tunnen, et ma vajan supervisiooni. Kindlasti ma ei tahaks konkreetsetel aegadel kohustuslikult minna, ma otsin ise selle superviisori, kui mul on vaja.

R1: Jah, supervisioon on äärmiselt vajalik. Sotsiaalvaldkonnas on ikka vaja enda pead tuulutada, uusi ideid saada. Meile pakutakse supervisiooni võimalust, aga mina ei ole seal veel käinud, lihtsalt ajaga ei sobi. Ma teen küll supervisiooni endale, mul on hea sõber, kes töötab ka antud valdkonnas ja ikka on vaja teise arvamust ja tuge. Samuti me koolis kolleegiumi käigus nii öelda teeme väikest viisi supervisiooni.

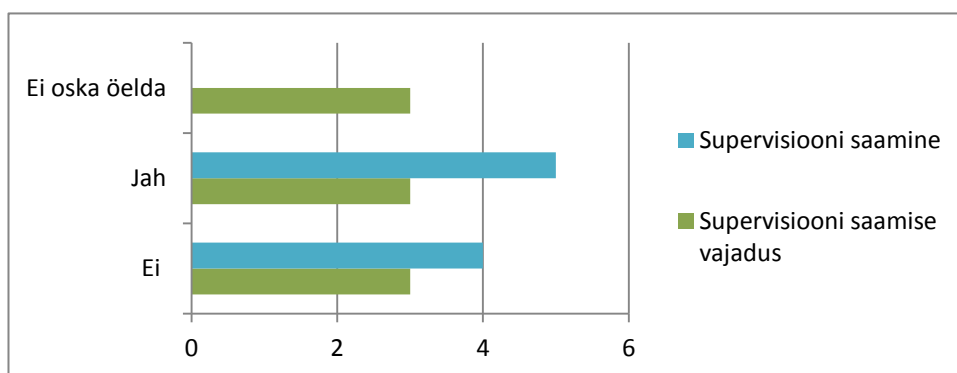
R5: On võimaldatud, aga ma ei pea seda vajalikuks. Mulle see ei sobi, ma olen käinud, aga ma ei näinud vajadust. Koolipsühholoogiga me saame ideaalselt koostöös toetada üksteist.

Kaks sotsiaalpedagoogi arvasid, et supervisiooni peaksid läbi viima inimesed, kes on ise antud valdkonnas tegevad ning asjatundlikud, sest muidu ei ole supervisioonist kasu.

R4: Kusjuures võimalust supervisiooni saada on. Ma olen käinud küll mitmel korral. Oleme teiste sotsiaalpedagoogidega koos ka pidevalt suhelnud ja arutanud küsimused läbi. Supervisiooni ei ole piisavalt tihti ja see ei ole regulaarne ja kui tuua ikkagi erialakauged inimesed superviisoriteks, siis sellest pole minu arvates kasu.

R6: Need supervisioonid, mis olid korraldatud mingi projekti raames, ma mõned korrad käisid, aga ma ei näinud sel väga mõtet, sest see oli kuidagi ebamugav- läbiviijad väga ei olnud kursis sotsiaalpedagoogi tööga.

Ka küsimustikest saadud info põhjal võib järeldada, et sotsiaalpedagoogid ei ole täpselt kindlad, kas nad soovivad saada supervisiooni või mitte. Kokkuvõtlikult 3 inimest soovis, 3 ei soovinud ning 3 ei osanud öelda. Küsimustikest tuli välja, et 5 sotsiaalpedagoogi saab supervisiooni, aga 4 ei saa (Joonis 11).



Joonis 11. Supervisiooni saamise vajadus ja supervisiooni saamine (autori koostatud).

Paljud sotsiaalpedagoogid peavad oluliseks arutada tekkinud probleeme oma kolleegidega. Tartus on väga hästi töötav sotsiaalpedagoogide ainesektsioon, mis saab kord kuus kokku ning sealne kovisiooni töömeetod sobib paljudele sotsiaalpedagoogidele väga hästi ning mõjub turgutavalt, nad saavad seal lahata küsimusi ning pakkuda välja lahendusi, mida kasutusele võtta.

R2: Meil on sotsiaalpedagoogide ainesektsiooni raames kovisioon, kus me suures ringis arutame oma tööd ja kui on raskeid juhtumeid, siis me tegime sellise ühise arutelu ja see oli selliseks suureks abiks.

R3: Mul on hea tunne, et ma saan minna, kui ma tahan, aga üldiselt lahendame oma probleemid ainesektsiooni kovisioonide ajal väga kenasti ära.

Et tagada asjatundlikkus ning teadlikkus uute projektide või töövõtete kohta peaksid sotsiaalpedagoogid end ka aeg-ajalt koolitama. Sotsiaalpedagoogide koolitusvõimalused on kooliti erinevad, tuuakse välja ka rahalise ressursi vähesust koolituste mittesaamise põhjusena.

R2: Juhtkonnaga paneme aasta alguses paika võimalused, millistel koolitustel ma saan käia. Tuleb tõdeda, et palju jääb siiski raha taha kinni – koolitused võivad olla päris kulukad ning, seetõttu tuleb teha otsuseid, mis on tol momendil tähtsam.

Sotsiaalpedagoogid peavad ka enda heaolule tähelepanu pöörama, et võimalikult kvaliteetselt enda töökohustusi täita. Raskete emotsionaalsete juhtumite korral on oluline saada supervisiooni – Tartu linna sotsiaalpedagoogid saavad seda tõhusalt kovisioonidel, mida korraldab sotsiaalpedagoogide ainesektsioon. Ka enda koolitamine on oluline, sotsiaalpedagoogid saavad koolitustel käia, kuid kahjuks materiaalsete ressursside vähesesuse tõttu, vähem kui nad sooviksid.

2.3.5. Sotsiaalpedagoogide roll ja töökorraldus

Sotsiaalpedagoogide rolliks loetakse õpilaste toetamist, aga samas on nad ka tugiisikuks õpetajatele, lapsevanematele. Vahepeal võivad segamini minna erinevate tugipersonali liikmete tööülesanded just teiste jaoks. Sotsiaalpedagoogid ise peavad enda arusaama sotsiaalpedagoogi rollist vägagi selgeks.

Intervjuudest tuli välja, et inimesed, kes töötavad koos sotsiaalpedagoogiga üldsiselt siiski teavad, mis on tema töö.

R3: Mulle tundub, et need, kes seda tööd teevad ja kes meiega koos töötavad nagu näiteks psühholoogid, eripedagoogid, õppejuhid teavad seda suurepäraselt. // Ma ei ole kohanud oma elus sotsiaalpedagoogi, kes ei saa aru, mida ta tegema peab.

Sotsiaalpedagoog peab ka rolli selguse eest vastutajaks iseennast, oluliseks peetakse oma vastutusala selgeks tegemist teistele, et sotsiaalpedagoogile liiga palju kohustusi ei määrataks.

R4: Ütleme niimoodi, et kuna mina vastutan tugisüsteemide töö eest mingil määral ja pean aruandlust pidama direksioonile. Oluliseks olen pidanud, et ei oleks rollisegadust, et maja peal oleks aru saadud, kes mida teeb. Mina arvan, et koolistruktuuris tuleb kasuks kui kõik on selge, see oma vastutus on jällegi suur, ise peab selgeks tegema, et mis on sinu vastutusala ja mida sa peaksid tegema ja mida mitte.

R3: Küll ma olen kohanud inimesi, kellel on liiga palju ülesandeid ja kellel on raskusi selgitamiega, et mingid asjad ei kuulu tema töörepertuaari, aga ma ei ole näinud segaduses sotsiaalpedagoogi.

Koolisiseselt võib ette tulla juhuseid, kus pöörduakse selle poole, kes antud momendil kättesaadav on.

R2: Vahel võib olla selline lugu, et klassijuhataja ei tea, kelle juurde saata. Aga vahepeal lähtub ta ka sellest, et kes antud hetkel majas on.

Rollisegadus võib olla ka tingitud liiga teoreetilise osa tagaajamisest.

R3: Selle pseudoprobleemi on ülesse visanud mingisugused teoreetikud. See segadus, kemplus ja kriitika on tulnud ainult ülikoolist, konkreetsetelt inimestelt, kes ise pole päevagi praktikuna tegutsenud. Sotsiaalpedagoogi ja psühholoogi rolli vahet tuleb vahel võib-olla seletada lapsevanemale, õpetajale, aga spetsialist ise saab sellest vahest aru. Kui vaja siis olen ka abiõpetaja, mul ei ole mingit probleemi siin lapsega korrutustabelit õppida, kui ma näen, et see kindlustab lapse parema hakkamasaamise.

Üks sotsiaalpedagoogidest tõi välja ka selle, et sotsiaalpedagoogid ei peaks tegelema niivõrd pealispinnaliste probleemidega, vaid nägema sügavamad motiivi enda töös.

R5: Ei ole. See sõna on juba tavainimestele juba keeruline, et ei olegi selgesti mõistetud, et mida see sotsiaalpedagoog siis teeb. On ju koole, kus sotsiaalpedagoogi ülesandeks on suitsetavate laste tagaajamine ümber koolimaja või kodus ülesse ajamas käimine. Kui klassijuhataja tunneb, et ta ei saa lapsevanemaga piisavalt kontakti, siis just sotsiaalpedagoog kutsub lapsevanema. Suhete hoidmine, suhete loomine ja suhted,

sotsiaalsuse tagamine, see on sotsiaalpedagoogi töö. Kuidas käituda, miks käituda ja üldiseid käitumismustreid jälgida, õpetada ja suunata, vot see on meie töö.

Seega võib järeldada, et sotsiaalpedagoogid peavad oma rolli üsna selgeks. Vahepeal peavad nad selgitama teistele oma tööülesandeid ning kindlaks tegema, et neile liiga palju muid kohustusi peale ei pandaks. Samas tuli välja, et kohati ei pea sotsiaalpedagoogid õigeks olla koolis „politsei“ rollis, peamiseks peetakse ikkagi abistamist.

Töökorralduslikus osas muudaksid sotsiaalpedagoogid oma töökoormust. Kuna üldiselt on kõik Tartu linna tavakoolides töötavad sotsiaalpedagoogid ka hariduslike erivajadustega laste õppe koordineerijad (HEVKO), siis nad näevad, et tegelikult oleks vaja kahte kohta antud tööde tegemiseks – üks koht sotsiaalpedagoogile ja teine HEV-koordinaatorile.

R3: Minul puhul on see, et ma pean lahutama ja juhtkonnaga arutama seda, et ma ei saa korraga teha nii HEVKOt ja sotsiaalpedagoogi tööd, sest üks hakkab lohisema sel juhul. Ma näen, et ma ei saa kahte asja teha korraga ja HEVKO töö on ka hästi mahukas ja väga palju aega nõudev.

R4: Ma teeks kaks ametikohta – HEVKO ja sotsiaalpedagoog. Mõlemale jagub tööd.

R6: Töökorralduses muudaksin seda, et ma ei peaks enam 10-15h ületunde nädalas tegema, et ma ei peaks tõmbama piire, et mingeid asju ma ei saa teha. HEVKO on lisatasuna. Ma näen, et oleks vajadus luua kaks sotsiaalpedagoogi kohta, vähemalt meie koolis.

Just ajanappuse tõttu võivad jääda mõned tähtsad ülesanded tagaplaanile.

R3: Ennetustöö ja töö esimeste klassidega. Igal aastal tuleb üha enam meile lapsi kooli, kellel on sotsiaalsete oskuste pool ja selline üleüldine arusaamine, et misasi see kool on, kuidas siin käituda, kuidas endale turvaliselt ja teistele turvaliselt olla.

R2: Vahepeal me ei jõua probleemile kiirelt järele ja asjad on juba suureks paisunud ning pärast on õpilast kiirelt kätte saada ja teda aidata on keeruline. Ajalises mõttes on asjad kuidagi vahepeal kehvasti, aega jääb väheks.

Intervjuudest selgus, et sotsiaalpedagoogid peavad koolisotsiaaltöötajat ja sotsiaalpedagoogi sarnasteks ametipositsioonideks – mõlema ülesanne on toetada õpilast ning samas ka tema pere. Toodi välja võimalus, et ehk on erinevus ka selles, et sotsiaalpedagoog on pigem nõ. pedagoogilise taustaga ehk saab ka tunde anda ning sotsiaaltöötaja tegeleb ka õpilase pere toetamisega materiaalses mõttes (aitab leida toetuseid, riideid, toiduabi jne).

R3: Minu jaoks on need täpselt samad ametikohad, aga ma ei saa kindlalt väita, sest ma ei ole kunagi kohanud ühtegi koolisotsiaaltöötajat ega lugenud nende ametijuhendit.

R6: Ma ütlen ausalt, et on nime erinevus ainult, ma ei usu, et sisuliselt väga palju erinevat on. Võib-olla see, et üks teeb ka pedagoogilist tööd natukene rohkem.

R5: Tööülesanded on ilmselt ju samad. Sotsiaaltöötaja norm tööks võib-olla siis on pigem see toitlustamine ja muu materiaalse väärtuste tagamine, et laps saaks elada, tema töö äkki ei puuduta üldse sellist koolipoolt, et õppimist ja pedagoogikat. Sotsiaalpedagoog tegelikult ju teeb selle sama töö ära. Mul on siin kapp täis riideid ja jalatseid, mida ma jagan vastavalt lastele, kellele on vaja riideid kas kooli tarbeks või kodu tarbeks. Töö on ju üks, ametiülesanded ei muutu.

Samas mõned sotsiaalpedagoogid toovad välja ka erinevusi nende kahe ametikoha vahel ning näevad, et sotsiaalpedagoog ja koolisotsiaaltöötaja ei ole identsed ametikohad.

R4: Tegelikuses on enamasti ikkagi sotsiaalpedagoogid koolides tööl. Neile laienevad ka sellised õpetaja privileegid või nagu sarnased tingimused õpetajatööga. Sotsiaaltöö on midagi teistsugust kooli mõttes.

R2: Sotsiaaltöötaja tegeleb oludega, kõik, mis on peres halvasti nagu näiteks vaesus, töötus, sõltuvusainete tarvitamine, väärkohtlemine, perevägivald. Sotsiaalpedagoog

tegeleb inimese ja tema käitumisega, tegeleb käitumise analüüsiga ja leiab viisi, kuidas seda käitumist muuta. Üks tegeleb oludega ja teine inimesega.

Seega ka sotsiaalpedagoogide arvamused lähevad kohati lahku teemal, mis erinevus on sotsiaalpedagoogil ja koolisotsiaaltöötajal. See võib tuleneda sellest, et Tartu linnas on siiski koolides tööl sotsiaalpedagoogid, kes teevad ka koolisotsiaaltööd.

2.3.6. Järeldused ja ettepanekud

Käesolevas peatükis arutleb autor Tartu linna sotsiaalpedagoogide töö üle erinevate inimeste ja instantsidega, töö koormuse ning mahu üle ja sotsiaalpedagoogi rolli selguse üle. Uurimustöös oli kasutatud 9 küsimustikku ja 6 süvaintervjuud, mis on autori arvates piisav, tegemaks üldistatud järeldusi Tartu linna sotsiaalpedagoogide töö kohta. Kokku on Tartu linnas 20 sotsiaalpedagoogi. Uurimustöö tulemused aitavad näha sotsiaalpedagoogide töö mitmekesisust ning tähtsust ning selgitavad sotsiaalpedagoogide tööülesandeid ka inimestele, kes ei puutu antud valdkonnaga üldiselt kokku ja kellel puudub teadmine sotsiaalpedagoogide tööülesannete kohta.

Kraav ja Kõiv on välja toonud üldised tööülesanded, millega koolipersonali arvates peaks tegelema:

- Tegelemine lastega nende igapäevaelus, et leevendada ja ennetada sotsiaalse tõrjutuse ilminguid, preventatiivse töö korraldamine;
- Sotsiaalpedagoogi on ühendav lüli koolipsühholoogi ja koolitegelikkuse vahel. Sekkudes vajaduse korral aktiivselt kooli ellu, oskab ta näha vajadust ja võimalust kasutada psühholoogi pädevust
- Sotsiaalpedagoog peab tegusema koostöös koolipsühholoogiga, kooli juhtkonnaga ja muude pedagoogidega;
- Olulisemaid tegevusvaldkondi sotsiaalpedagoogile on töö kodu ja lapsevanematega, tiheda sideme kinglustamine kooli ja kodu vahel, lapsevanemate nõustamine ja koolitus.
- Sotsiaalpedagoogi töösse peab olulise osana kuuluma võitlus koolivägivallaga (Kraav, Kõiv 2001:34).

Praktiseerivad sotsiaalpedagoogid arvavad samuti, et nende töö suureks osaks on lastega tegelemine, nende abistamine igapäevaelus tekkinud probleemide korral ja nõustamine. Loomulikult suunamine ka teiste spetsialistide poole nagu psühholoog või eripedagoog. Sotsiaalpedagoogide intervjuerides tuli ilmsiks, et kõik arvasid ühtemoodi, et ilma rahuliku lähenemiseta ning lapsele turva- ja usaldustunde loomiseta ei saa antud tööd teha – väga oluliseks peeti seda, et laps ise otsib tekkinud probleemide korral sotsiaalpedagoogi ülesse. Spetsistide puhul, keda autor intervjueris, nii oligi, nad arvasid, et kohati liigagi tihti pöörduvad lapsed nende poole. Autor leiab, et see on kindlasti parem variant, sest kui pöörduakse liiga tihti, siis professionaalne sotsiaalpedagoog paneb olukorrad tähtsuse järjekorda ning tegeleb nendega, kui aga oleks vastupidi, et lapsed ei pöörduski sotsiaalpedagoogi poole, siis vajalik info ei leviks ning õpilased võiksid jäädaagi abita.

Lõputöö uurimusest tuli välja, et sotsiaalpedagoogid ning koolis töötavad psühholoogid teevad väga tihedalt koostööd. Kui on tarvis, siis suunavad nad abivajajaid üksteise poole. Autori jaoks oli ka väga positiivne asjaolu, et sotsiaalpedagoogid ning psühholoogid võivad olla üksteisele nõ. tugiisikuks ning arutavad raskemaid juhtumeid ja üritavad üksteisele toeks olla. Respondentide vastustest selgus ka see, et paljudel juhtudel võivad lapsevanemad sotsiaalpedagoogi ja psühholoogi segi ajada, aga kuna mõlemad isikud töötavad üksteisele lähedal, siis tänu suunamisele või info jagamisele lahendatakse ka sellised olukorrad. Sotsiaalpedagoogide arvates on psühholoog asendamatu kolleeg, kellega koos tehakse ka koolitusi teistele koolis töötavatele inimestele.

Üldiselt ilmnis uurimistulemustest, et Tartu linna koolides on hea sisekliima ning kollektiivid mõistavad üksteist ning vajadusel aitavad üksteist. Usaldustunne on samuti olemas, probleemide korral pöörduakse üksteise poole abi saamise eesmärgil. Respondendid mainisid, et kui koolis ei oleks hea koostööga võrgustik, siis oleks sealne töö täiesti asjatu – kui kõik liiguksid erinevates suundades ja ei oleks ühist hingamist, siis ei tooks tehtav töö kindlasti tulemusi. Mitmed respondendid tõid ka välja hea koostöö juhtkonnaga.

Üheks suurimaks tööosaks pidasid respondendid ka tööd lapsevanematega. Sidepidamine kooli ja kodu vahel. Kõikidest vastustest tuli välja, et õpilane on koduga üks ja teda sellest süsteemist eraldi ei saa vaadata. Sotsiaalpedagoogid peavad oluliseks muuta kool lapsevanematele ka nõ. positiivseks kohaks, et lapsevanemad ei kardaks kooli tulla, ei mõtleks alati halvimat, kui neid kooli kutsutakse, vaid peaksid kooli kohaks, kust saab ka nõu ning infot erinevate situatsioonide või küsimuste kohta. Intervjuudest tuli välja, et üldiselt siiski kasutatakse lapsevanematega suhtlemist nõ. kaugmeetodil – kodukülastusi tehakse väga harva. Paljud sotsiaalpedagoogid ei pea seda õigeks või vajalikuks enda töös, nad leiavad, et kodukülastusi peaks tegema lastekaitse ametnikud. Teised sotsiaalpedagoogid jällegi leiavad, et kodukülastused on väga olulised, kuid nende tegemiseks jääb vähe aega. Autor leiab, et kodukülastustuste kohta võiks võtta vastu mingi ühtse otsuse, et sellega ei oleks segadust.

Preventiivset tööd peavad enamus respondentidest oluliseks, aga samas tõdevad fakti, et lihtsalt ajalises mõttes on seda raske teha. Ühe võimalusena teha preventiivset tööd, toodi välja väljastpoolt kooli koolituste tellimise, see ei võta ajalises mõttes väga palju sotsiaalpedagoogi tööressurssi. Koolitused võivad olla kallid, aga kuna Tartusse on tekkinud palju uusi instantse, mis pakuvad tugiteenuseid ning, mis on tihedateks koostööpartneriteks koolidele, on see variant tehtud kättesaadavaks kõikidele, kes soovivad pakkuda õpilastele, õpetajatele või lapsevanematele probleeme ennetava sisuga koolitusi.

Läbiviidud uuringu põhjal tehtavad ettepanekud on järgmised:

Kuna lõputöö uuringus tuli läbiva teemana sisse sotsiaalpedagoogide ajapuudus ning ülesanded, mis seetõttu võivad kas edasi lükkuda või üldse tegemata jääda, pakub autor välja ettepanekuna järgmist: sotsiaalpedagoogidele peaks tagama rohkem aega teha ka preventiivset tööd ning mitte olla tulekahju kustutajateks. Selleks võiks teha koolidesse kaks eraldi töökohta : üks sotsiaalpedagoogi koht ning üks HEV-koordinaatori koht. See tagaks sotsiaalpedagoogidele piisava ajaressursi olemasolu, et muuta kool laste jaoks veelgi positiivsemaks kohaks ning kindlustada, et kõik abivajajad saaksid piisavalt kiiresti tähelepanu ning abi.

Kuna sotsiaalpedagoogid tegelevad inimeste aitamisega, siis emotsionaalne pinge on nende töös igapäevane. Seetõttu on oluline, et nad saaksid enda mõtteid jagada ning saada adekvaatset infot ja abi, et rasketes olukordades ka ise „terveks“ jääda. See tõttu on oluline, et kõikidel, kes vajavad, oleks võimalus saada supervisiooni. Noortel sotsiaalpedagoogidel ehk neil, kes on alles seda tööd tegema hakanud, on supervisiooni saamine kindlasti väga vajalik. Tartus küll pakutakse enamasti supervisiooni, kuid see võiks olla regulaarsem ning rohkem kui paar korda aastas.

Kolmanda ettepaneku teeb autor sotsiaalpedagoogide töö lihtsustamise eesmärgil. Antud lõputöö uuringu osast ilmnes, et kohati võib töö välisvõrgustikuga olla ajamahukas ning väga palju sõltub ka isiklikest kontaktidest, et üldse abini jõuda. Autor teeb ettepaneku juba sotsiaalpedagoogide õppeprotsessis tutvuda erinevate oluliste instantsidega ning panna rõhku tulevikus tehtavale koostööle.

KOKKUVÕTE

Nii varasemalt, praegu kui ka tulevikus on lapsed ning nende heaolu maailmapildis üks tähtsamaid osasid üldse. Laste arenemisprotsess saab alguse küll kodust ja perest, aga jätkub pikka aega koolikeskkonnas. Tänapäeva materiaalses ja kiire elutempoga maailmas on vaja leida võimalusi, kuidas toetada last, et tema elukäik oleks võimalikult stabiilne ning positiivne. Selleks peaksid tegema koostööd nii laps, tema pere ja koolipersonal, sealhulgas sotsiaalpedagoog. Koolikohustuse täitmine ning hea kasvukeskkond on suureks eelduseks lapse hea elukvaliteedi tagamisel nii antud momendil kui ka tulevikus. On väga oluline, et lapsel kui õpilasel oleks tagatud head tingimused õppimiseks, sotsiaalseks, psühholoogiliseks kui ka füüsiliseks arenguks.

Õpilaste arengut toetab koolis nii pedagoogiline personal kui ka tugipersonal, mille alla kuuluvad psühholoogid, eripedagoogid, logopeedid ja sotsiaalpedagoogid. Antud lõputöös keskenduti sotsiaalpedagoogide tööülesannetele ning nende tööülesannete täitmisele.

Lõputöö teoreetilises osas käsitleti sotsiaalpedagoogika olemust ületuliselt, et anda ülevaade, kes üldse on sotsiaalpedagoog, samuti uuriti sotsiaalpedagoogide ja koolisotsiaaltöötajate erinevusi, et teha kindlaks, millist rolli täidab sotsiaalpedagoog koolis ning töös õpilastega. Teoreetilises osas kirjeldati sotsiaalpedagoogika ajalugu, et anda taustinfot antud ala kohta ning mõista, kui kaua antud profession on eksisteerinud maailmas ja Eestis. Kuna sotsiaalpedagoogika üheks teoreetiliseks aluseks on mõte, et sotsiaaltöö ja sotsiaalpedagoogika on sotsiaalselt konstrueeritud, siis anti lühiülevaade ka sotsiaalsest konstruktsionismist ning selle seostest sotsiaalpedagoogikaga. Et teha selgemaks sotsiaalpedagoogi tööväli kirjeldati antud lõputöö teoreetilises osas ka koolis esinevaid sotsiaalseid probleeme, millest toodi välja sotsiaalne tõrjutus ja riskikäitumine, kuna nendest võivad välja kujuneda ka suuremad ning raskemad

käitumishäired või koolikohustuse mittetäitmine. Teooria osa viimaseks peatükiks valis autor sotsiaalpedagoogide tööülesannete kirjelduse erinevate allikate põhjal, sealhulgas ka psühholoogide ja pedagoogide nägemuse sotsiaalpedagoogi tööülesannetest.

Teine peatükk antud töös pühendub töö empiirilise osa selgitamisele. Käesoleva lõputöö uurimus koosnes nii kvalitatiivsest kui kvantitatiivsest osast. Kvantitatiivse osa tulemused tehti 9 sotsiaalpedagoogi küsitlusena. Kvalitatiivsest intervjuust võttis osa 6 sotsiaalpedagoogi. Kuna kokku töötab Tartu linnas 20 sotsiaalpedagoogi ning lõputöö uurimuses oli kajastatud kokku 15 sotsiaalpedagoogi nägemus, siis autori arvates võib antud tulemusi üldistada, sest vastajaid oli kokku 75% kogu valimist.

Töös käsitleti sotsiaalpedagoogide tööülesandeid seoses õpilastega, õpilaste peredega ning kooli sise- ja välisvõrgustikuga. Samuti kirjeldati töös ka sotsiaalpedagoogide tööd iseendaga ning nende nägemust töökorraldusest ja sotsiaalpedagoogi rolli selgusest.

Analüüsi tulemusena selgus, et sotsiaalpedagoogi töö seisneb küll õpilase toetamises, kuid selleks tuleb teha väga suurel määral koostööd nii õpilase vanematega, lähivõrgustikuga ja õpetajatega. Üldiselt näevad sotsiaalpedagoogid end suhtekorraldaja rollis ning nende töö kõige olulisemaks instrumendiks ongi suhtlus erinevate inimeste ja instantsidega. Et õpilast toetada tuleb koostööd teha ka välisvõrgustikuga, mille alla kuuluvad mitmed instantsid. Väga palju koostööd tehakse lastekaitsega, sest kui on ilmnunud sellised probleemid, mille lahendamiseks ei ole sotsiaalpedagoogil endal võimalusi või vahendeid, pöörduakse lastekaitse poole. Samuti informatsiooni jagamise või saamise eesmärgil tuleb teha koostööd paljude erinevate tugiteenuseid pakkuvate organisatsioonidega. Tulemustest selgus, et kohati on koostöö erinevate instantsidega takistatud, sest andmekaitse kui ka teised seadused võivad pärssida töö tulemuslikkust. Kuigi sotsiaalpedagoogide töö osaks loetakse ka preventiivset tööd (õpilastele, lapsevanematele, õpetajatele erinevate koolituste korraldamine või läbiviimine), selgus uurimusest, et vähese ajaressursi tõttu võib jääda see osa tagaplaanile. Üleüldiselt toodi palju välja ajaressursi vähesust, kuna koolides on ühe ametikoha all koos nii hariduslike erivajadustega laste õppe koordinaator kui ka sotsiaalpedagoog. Uurimusest selgus, et supervisiooni küll pakutakse, kuid sotsiaalpedagoogid ei ole päris kindlad, kas nad soovivad sellest osa võtta, palju toodi välja just regulaarsuse puudumist põhjusena, miks

ei nähta supervisiooni kasulikkust moel nagu seda pakutakse. Sotsiaalpedagoogid leiavad, et koolisotsiaaltöötaja ja sotsiaalpedagoogi töö on äärmiselt sarnane ning erinevus võibki esineda vaid ametinimetuses. Sotsiaalpedagoogid teevad oma töös ka sotsiaaltöötaja ülesandeid ehk aitavad toetuste leidmisel või mateeria osas. Rolli selgust hindavad sotsiaalpedagoogid enda silmis selgeks, toodi välja asjaolu, et sotsiaalpedagoog ei saa töötada kui ta ei tea, mis tema ülesannete sekka kuuluvad. Segadus sotsiaalpedagoogi rolli kohta võib tekkida just teistel inimestel nagu näiteks lapsevanematel või koolipersonalil, kes ei ole kindlad sotsiaalpedagoogide tööülesannetes ning pöörduvad tema poole eriliste probleemide, küsimustega.

Ettepanekutena sotsiaalpedagoogide tööülesannete paremaks täitmiseks tõi autor töös välja võimaluse luua sotsiaalpedagoogi ametikoha kõrvale ka HEV-koordinaatori ametikoht. Autor põhjendas ettepanekut sellega, et see annaks võimaluse nii sotsiaalpedagoogilisi kui ka hariduslike erivajadustega seotuid probleeme kiiremini, paremini ning kvaliteetsemalt lahendada. Teiseks ettepanekuks tegi lõputöö autor supervisiooni regulaarsema pakkumise võimaluse, mis tagaks supervisiooni kasutamise leviku ning kasu pikemaajaliselt. Kolmandaks ettepanekuks tegi autor koostöö juba õppeprotsessis erinevate instantsidega, et tulevased sotsiaalpedagoogid leiaksid tuttavaid, kes tulevikus neile kasulikuks osutada võiksid.

Käesolevas lõputöös püstitatud uurimisküsimused leidsid töös vastused. Antud töös on esitatud ka uurimisülesannete tulemid, järeldused ja ettepanekud. Eelnevalt töö sissejuhatuses püstitatud uurimisülesanded täideti ning eesmärk saavutati.

VIIDATUD ALLIKAD

1. **Aavik, A.** 2012. Sotsiaalpedagoogilised probleemid koolis ja õpetaja toimetulek. [http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/25450/Sotsiaalpedag_prob1_materjalid.pdf?sequence=1] 20.02.2015.
2. **Allardt, E. ja Littunen, Y.** 1975. Sosiologia. Helsinki: WSOY.
3. **Allaste, A-A., Võõbus, V.** 2008. Vägivald lähisuhetes: selle põhjused ja võimalikud lahendused. [<http://rahvatervis.ut.ee/bitstream/1/4021/1/Allaste%20ja%20V%C3%B5%C3%B5bus,%202008.pdf>] 10.03.2015.
4. **Astor, R.A., Behre, W.J., Wallace, J.M., Fravil, K.A.** 1998. School Social Workers and School Violence: Personal Safter, Training and Violence Programs. National Association of Social Workers, Vol. 43 (3) pp. 223-232.
5. **Berger, P.L., Luckmann, T.** 1966. The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge. Garden City, New York: Anchor Books.
6. **Burr, V.** 2005. Social Constructionism (2nd ed.). London; New York: Routledge.
7. **Cohen, S.** 1992. Against Criminology. New Brunswick, New Jersey: Transaction Publishers. (kaudviide)
8. **Constable, R.** 2008. The Role of the School Social Worker. Chicago: Loyola University.
9. **Denzin, N.K., Lincoln, Y.S.** 2000. Handbook of Qualitative Research. California: Sage.
10. **Eesti Entsüklopeedia.** [<http://entsyklopeedia.ee/>]. 20.03.2015.
11. **Elango, A.** 1984. Pedagoogika ajalugu. Tallinn: Valgus.
12. **Gergen, K. J.** 1996. Social Psychology as Social Construction: the Emerging Vision. The message of social psychology: Perspectives on mind in society.

[http://www.swarthmore.edu/Documents/faculty/gergen/Social_Psychology_as_Social_Construction_The%20Emerging_Vision.pdf] 16.02.2015.

13. **Gergen, K. J.** 1999. An Invitation to Social Construction. (2. Ed.) London: Sage.
14. **Hare, I.** 2004. Defining Social Work for the 21st century: The International Federation of Social Workers' revised definition of social work. *International Social Work*, Vol. 47(3), pp. 407-424.
15. **Harro, M.** 2005. Riskikäitumine Eesti noorte hulgas; olukord, ennetamine: teooria ja praktika. (Powerpoint slaidid).
[www.tartu.ee/data/Maarike%20Harro.ppt]. 21.04.2015.
16. **Higy, C., Haberkorn, J., Pope, N., Gilmore, T.** 2012. The Role of School Social Workers from the Perspective of School Administrator Interns: A Pilot Study in Rural North Carolina. *International Journal of Humanities and Social Science*. Vol.2 (2) pp. 8-15.
17. **Hämäläinen, J.** 2001. Sissejuhatus sotsiaalpedagoogikasse. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
18. **Hämäläinen, J., Kurki, L.** 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: WSOY.
19. **Kadajane, T.** 2001. Koolisotsiaaltöö käsiraamat. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
20. **Kadajas, T.** 2007. Kas kooli on vaja sotsiaalpedagoogi või sotsiaaltöötajat. *Sotsiaaltöö* nr. 5, 26-29.
21. **Kadajas, T.** Sotsiaalkonstruksionistlikule õppimisteooriale baseeruv autoetnograafiline refleksioon: koolisotsiaaltöö ja koolisotsiaalpedagoogika kui reaktsioon Eesti kooli kommunikatsiooniprobleemidele (doktoritöö).
22. **Kraav, I., Kõiv, K.** 2001. Sotsiaalpedagoogilised probleemid üldhariduskoolis.
23. **Laane, E., Laane, K.** 1999. Teavet probleemkäitumiste ennetustööks. Eesti Vabariigi Sotsiaalministeerium. Tallinn: Eesti Sõltuvushaigete Rehabilitatsiooni Ühing.
24. **Laherand, M.** 2008. Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn: Infotrükk.

25. **Leino, M.** 1998. Sotsiaalpedagoogika suundumusi töös laste ja noortega
Teaduselt praktikale: uurimusi ja arutlusi sotsiaaltöö teemadel. Toimetaja:
Tulva, T. Tallinn: Pedagoogika ülikool, lk 96-106.
26. **Leino, M.** 2000. Õpetaja sotsiaaltöö tegijana: Sotsiaalpedagoogika. Tallinn: OÜ
Vali Press.
27. **Leino, M.** 2012. Sotsiaalpedagoogika mõistest. Sotsiaaltöö nr. 2, lk 44-48.
28. **Leino, M., Männiste, M.** 1996. Probleemne laps tavakoolis. Tallinn: Avatud
Eesti Fond (kaudviide).
29. **Linno, M.** Mis on koolisotsiaaltöö ja kes on koolisotsiaaltöötaja?
[http://oeiax4.nw.eenet.ee/vana/esso3/6/merle_linno.htm] 02.03.2015.
30. **Lorenz, W.** 1994. Social Work in a changing Europe. London; New York:
Routledge, Chapman & Hall, Incorporated.
31. **Mikser, R.** 2009. Saksa sotsiaalpedagoogika konseptsioon. Haridus, nr. 11-12,
lk 49-55.
32. **Mitendorf, A.** Sotsiaalkonstruktivistlik teooria sotsiaaltöös.
[http://www.lvrkk.ee/kristiina/Airi_Mitendorf/ST/sotsiaalkonstruktivistlik-teooria.html] 19.02.2015.
33. **Newsome, W.S., Anderson-Butcher, D., Fink, J., Hall, L., Huffer, J.** 2008.
An evaluation of school social work on student absenteeism and risk factors
related to school truancy. School Social Work Journal, Vol. 32, pp. 21-38.
34. **Payne, M.** 1995. Tänapäeva sotsiaaltöö teooria: kriitiline sissejuhatus.
Põltsamaa. OÜ Vali Press.
35. **Rannala, I-E., Tiko, A., Rohtla, A.** 2006. Käitumisraskustega noored ja
nendele määratud mõjutusvahendite kohaldamine alaealiste komisjonides:
uurimisprojekti aruanne. Justiitsministeerium.
36. **Spector, M., Kitsuse, J. I.** 1977. Constructing Social Problems. Menlo Park,
California: Cummings Publishing Company, Inc.
37. **Tulva, T., Väljataga, S.** 1999. Kooliprobleemid: sotsiaalne taust ja
võrgustikuprobleemid. Laps maailmas ja maailm lapses: artiklite kogumik, lk
42-49.
38. **Wang, S.** 2003. Perceptions of the school social worker's role: A survey of
school personnel (Magistritöö). (Kaudviide).

39. **Wulfers, W.** 2002 School Social Work in Germany: Help for Youth in a Changing Society. School Social Work Worldwide. Washington, DC: NASW Press (kaudviide).
40. Vägivalla vähendamise arengukava aastateks 2010–2014.
[https://valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/arengukava_vagivalla_vahendamine_2010_2014.pdf]
29.04.2015.
41. **Ärtis, T.** Sotsiaaltöö koolis – kelle asi see on?
[http://oeiax4.nw.eenet.ee/vana/esso3/6/toivo_artis.htm] 20.02.2015.

Lisa 1. Küsimustik

Sotsiaalpedagoogide tööülesanded

Mina olen Tartu Ülikooli Pärnu kolledži sotsiaaltöö korralduse kolmanda kursuse tudeng ning kirjutan lõputööd Tartu koolisotsiaalpedagoogide tööülesannetega seotud teemal. Oleksin väga tänulik, kui leiaksite maksimaalselt 10 minuti, et täita uurimisküsimustik. Küsimustiku täitnud inimesed jäävad anonüümseks ning uurimuse tulemused avalikustatakse kokkuvõtlikult 2015. aasta kevadel. Tekkinud küsimuste korral helistada telefonil +372 583 868 91 või kirjutada e-mail: kadrinurmsoo@gmail.com

Ette tänades,
Kadri Nurmsoo

* Kohustuslik

Tööülesannetega seotud küsimused *

Valige sobivaim vastusevariant

	Sageli	Vahete- vahel	Harva	Üldse mitte	Ei oska öelda
Kui tihti peate tegema (koos)tööd õpilaste vanematega?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kui tihti külastate õpilaste kodusid	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kui tihti teete preventiivset tööd õpilaste riskikäitumise vähendamiseks?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kui tihti teete preventiivset tööd õpilaste sotsiaalse tõrjutuse vähendamiseks?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kui tihti pöörduvad õpetajad teie	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input checked="" type="radio"/>

	Sageli	Vahete- vahel	Harva	Üldse mitte	Ei oska öelda
poole abi saamise eesmärgil?					
Kui tihti olete pidanud lahendama probleeme kollektiivisiseselt?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kui tihti olete pidanud lahendama õpetaja-õpilase vahelisi konflikte?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kui tihti pöörduvad õpilased teie poole abi saamise eesmärgil?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kui tihti pöörduvad lapsevanemad teie poole abi saamise eesmärgil?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Milliste tööülesannetega tegelete kõige rohkem? *					
Milliste tööülesannete täitmine on teie jaoks kõige keerulisem? *					
Kes milliste probleemide korral teie poole abi saamiseks pöördub? *					
	Õpilane	Õpetaja	Lapsevanem	Keegi teine	
Õpilase riskikäitumine	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	
Õpilase koolikohustuse mittetäitmine	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	
Õpilase tõrjutus eakaaslaste poolt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	
Õpilase füüsilise või vaimse haiguse tõttu koolikohustuste	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	

	Õpilane	Õpetaja	Lapsevanem	Keegi teine
täitmisega mitte hakkamasaamine				
Õpilase kodune kriitiline olukord	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Õpilase-õpilase vaheline konflikt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Õpilase-õpetaja vaheline konflikt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Õpetaja-õpetaja vaheline konflikt	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Kuidas hindate teise suhtumist teie töösse ? *

	Suurepärased	Hästi	Keskmiselt	Halvasti	Ei oska öelda
Kuidas suhtuvad õpilased teie töösse?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kuidas suhtuvad lapsevanemad teie töösse?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kuidas suhtuvad kolleegid teie töösse?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Kuidas hindate võrgustikutööd? *

	Suurepärased	Hästi	Keskmiselt	Halvasti	Ei oska öelda
Kuidas hindate koolisest võrgustikutööd?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kuidas hindate võrgustikutööd teiste ametkondadega?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Palun andke oma hinnang järgnevatele punktidele oma töös. *

	Jah	Ei	Ei oska öelda
Kas te tunnete	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

	Jah	Ei	Ei oska öelda
supervisiooni saamise vajadust?			
Kas te saate supervisiooni?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kas te tunnete end tööl olles mugavalt ja hästi?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kas teie arvates on teie ametijuhendis kirja pandud ülesandeid, mida on raske täita?	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Millised on need tööülesanded, mis on ametijuhendis kirjas, kuid mida teil on raske täita?			
Vastake juhul, kui vastasite eelmisele küsimusele jaatavalt.			

Milliseid oleksid teie ettepanekud, et muuta koolis töötavate sotsiaalpedagoogide tööd efektiivsemaks ning võib-olla ka lihtsamaks? *
Nt. ametkondade parem koostöö, info kiirem edastus, koolitused jms.

Kuidas hindaksite enda tööülesannetega toimetulemist? *

- ☐ Suurepäraselt
- ☐ Hästi
- ☐ Keskmiselt
- ☐ Halvasti
- ☐ Ei oska öelda

Lisa 2. Intervjuu küsimused

1. Kui kaua te olete töötanud antud koolis sotsiaalpedagoogi/koolisotsiaaltöötajana?
2. Ma paluksin teil rääkida oma tavalisest tööpäevast.
2.1. Milliseid tööülesandeid tuleb teil enim täita?
3. Kas te tunnete, et mingeid tööülesandeid te ei jõua või saa piisavalt täita?
3.1. Millised need on ja kas oskate öelda, miks ei jõua?
4. Kas ja milliseid võtteid kasutate preventiivse töö tegemiseks koolis ning kui tihti te seda teete?
5. Kas te viite ka ise läbi tunde, koolitusi õpilastele/koolipersonalile seoses õpilasi ohustavate sotsiaalsete probleemide ennetuse/märkamisega?
6. Kui tihti te teete tööd õpilaste kodu ja perega ning milliseid meetodeid te selleks kasutate(kuidas see töö välja näeb)?
7. Milliseid tööülesandeid on teil kõige keerulisem täita (emotsionaalselt, bürokraatia tõttu jms)? Põhjendage.
8. Kui tihti pöörduvad õpilased teie poole ning mis põhjustel? Kuidas te neid aitate?
9. Kui tihti pöörduvad lapsevanemad teie poole ning mis põhjustel? Kuidas te neid aitate?
10. Kuidas toimib koostöö teie koolis? Kas pedagoogid ja teised kolleegid pöörduvad ise probleemide korral teie poole?
11. Kas teie ametiaja jooksul on ette tulnud konfliktseid olukordi õpetaja-õpilase, õpetaja-õpetaja või lapsevanema-õpetaja vahel?
11.1 Mis võimalused teil on nende lahendamiseks? Kuidas te neid lahendanud olete?
12. Kuidas toimib võrgustikutöö kooliväliselt?
13. Kas teil on ette tulnud probleeme, arusaamatusi kolleegide/lapsevanematega, mis on takistanud teil oma töö tegemist? Milles need seisnenud on ja kuidas need lahenesid?

Lisa 2. Järg

14. Kas te tunnete, et sotsiaalpedagoogi roll on selgelt kirjeldatud ja mõistetud? (Et inimesed teavad, mis tööülesanded teil on, erinevus psühholoogi ja sots.pedagoogi vahel jms)
15. Kas ja mida te oma töökorralduses või tööülesannetes muudaksite, et muuta enda tööd veelgi efektiivsemaks?
16. Kas te peate supervisiooni saamist enda töö puhul oluliseks ning kas te saate seda?
17. Kas teie arvates on erinevus koolisotsiaalpedagoogi ja koolisotsiaaltöötaja tööülesannetes?
18. Kas te saate tagasisidet oma tööle? Kui tihti ning mis vormis?

Lisa 3. Ametijuhendite kokkuvõte ja võrdlus

Tavaõppekava alusel töötavate koolide sotsiaalpedagoogidel on enamasti väga sarnased tööülesanded ja –kohustused ametijuhendites, kohati on need isegi identsed. Antud uurimuses osalenud tavaõppekava alusel töötavate koolide sotsiaalpedagoogide ametijuhendites olid kindlasti olemas järgmised tööülesanded ja –kohustused:

- Tegelemine koolikohustuste eirajate ning õpi-, käitumis- ja kohanemiskustega õpilastega ning koolivägivalla ja sotsiaalse tõrjutuse probleemiga.
- Lapse lähikeskkonna uurimine; sidepidamine kooli ja kodu vahel.
- Saadud andmete põhjal üksikjuhtumite koostamine ning nende analüüs.
- Individuaalne töö õpilase ja õpetaja vahel ilmnunud probleemide korral.
- Abistamine õpilase ja õpetaja vahel ilmnunud probleemide korral.
- Võrgustiku loomine last ümbritsevate ametkondade vahel.
- Tegelemine alaealiste komisjoni materjalidega (koostab ning vormistab koos klassijuhatajaga vajalikud dokumendid).
- Õpilase, lastevanemate ja õpetajate nõustamine koolis esinevate sotsiaalsete probleemide valdkonnas (koolivägivald, korrarikkumised, õppeedukuse langus, konfliktid õpilaste ja õpilaste-õpetajate vahel).
- Preventiivse töö korraldamine (ka koolisisesed sotsiaalsed projektid).
- Koostöö lastekaitse-, sotsiaalhoolekande- ja korrakaitsesüsteemiga.
- Mittekonfidentsiaalse info andmine oma töö kohta ja ametisaladuste pidamine.

Mitte kokkulangev punkt oli kodukülastuste kohta, ühes ametijuhendis oli see märgitud järgmiselt: külastab (vanemate nõusolekul) õpilase kodu.

Ühes ametijuhendis on kirjutatud kodukülastustest järgmiselt: vajadusel võtab osa kodukülastustest.

Ning kolmandas ametijuhendis oli kodukülastuste kohta kirjutatud hoopis sotsiaalpedagoogi õiguste punkti alla: sotsiaalpedagoogil on õigus külastada õpilaste kodusid.

Lisa 3. Järg

Ülejäänud kolmes ametijuhendis puudub selge viide kodukülastuste kohta üldse.

Kahes ametijuhendis on välja toodud ka õpilaste kaasamise punkt: tugiõpilasliikumise arendamine, õpilaste kaasamine koolivägivalla-ja kiusamisvastastesse projektidesse.

Koolis, mis tegutseb erioppekava alusel on välja toodud sotsiaalpedagoogi tegevuste all järgmised punktid:

- Planeerimine ning juhtimine – kavandab ning korraldab sotsiaaltööst tegevust lähtuvalt kooli õppekava ning arengukava eesmärkidest. Koostab tegevuskava ja töökava vastavalt koolis kehtestatud korrale. Lähtub oma tegevuses inimõigustest ning kutse-eetikast.
- Töökeskkonna kujundamine – Märkab koolis toimuvat ja reageerib sellele paindlikult, ennetab ning lahendab probleeme. Märkab kliendi individuaalset eripära, hariduslikke erivajadusi ja isiksuse probleeme ning reageerib sobivalt. Kasutab oma tööks vajalikke info- ja kommunikatsioonitehnoloogia võimalusi. Reageerib asjakohaselt kriisiolukordades, oskab anda esmaabi.
- Juhtumitöö – Selgitab õpetajate kaudu välja võimalike probleemidega lapsed ja pered, kaardistab nende probleemid ja omab ülevaadet. Teeb koostööd kooli siseste ning väliste tugisüsteemidega, aidates kliendil ületada sotsiaalseid raskuseid. Loob toimiva koostöövõrgustiku kliendi abistamiseks ja koordineerib võrgustikutööd. Lahendab juhtumeid koostöös juhtumivõrgustikuga. Selgitab välja kliendi sotsiaalsed- ja toimetulekuoskused. Suunab klienti ennast ja oma olukorda analüüsima, julgustab ja motiveerib klienti oma probleeme lahendama. Vajadusel nõustab ja juhendab klienti probleemide lahendamisel ja asjaajamisel. Jälgib ja korraldab tegevuste läbiviimist erinevate isikute või asutuste poolt. Jagab informatsiooni võrgustikuliikemetele ja asjaosalistele. Vajadusel võtab osa kodukülastustest.
- Kutsealane arendamine – Analüüsib järjepidevalt oma tööd (tegevusi ja tulemusi, püsistatud eesmärkide saavutamist, sise-ja välishindamise tulemusi). Kasutab oma tegevuse kohta erinevaid tagasiside saamise meetodeid. Püsitatab analüüsi tulemustest lähtuvalt oma isiksusliku ja kutsealase arengu eesmärged,

Lisa 3. Järg

kavandab eesmärkide saavutamiseks vajalikke tegevusi. Määratleb oma koolitusvajadusi ja täiendab oma kutsealaseid teadmisi ning oskusi. Osaleb asutusesiseste ja –väliste õpirühmade, tugispetsialistide aineühenduste ja ümarlaudade töös, täienduskoolituskursustel ja seminaridel, uurimus- ja projektrühmades, et olla kursis muutustega haridus- ja sotsiaalvaldkonnas, uuendada oskusi ning teadmisi ja rakendada neid oma igapäevatöös.

- Meeskonna – ja ühistöös osalemine – Tegutseb aktiivse meeskonnaliikmena, õppides teistelt ja jagades oma teadmisi, oskusi ning õnnestumisi õpetajatega. Teeb tihedat koostööd õpetajatega, et lahendada õppijate või organisatsiooni probleeme. Osaleb koos õpetajatega koolisiseste ja –väliste ürituste korraldamises, kaasates ka kogukonna erineva kultuuritaustaga liikmeid ning lastevanemaid. Osaleb õppijate ning nende perede toimetuleku toetamisesks õppeasutuste ning kogukonna ühistegevustes, projektides ja/või algatab neid. Teeb õppeasutuse arendamise ettepanekuid ja osaleb kooli kolleegiumi töös. Osaleb koos õpetajatega kooli riskianalüüsi ja kriisiabi töögrupi töös. Saab oma pädevuses olevates küsimustes dokumente ja informatsiooni. Saab vajadusel igakülgset abi õpilastega ning nende peredega seotud probleem-olukordade lahendamisel. Teeb ettepanekuid õpilaste probleemidest lähtuvalt kooli töö parandamiseks ja mõjutusvahendite kasutamiseks.
- Dokumentatsiooni täitmine – Täidab sotsiaaltööd puuudtava dokumentatsiooni vastavalt koolis kehtestatud korrale.
- Nõustamine ja teavitamine – Nõustab õpilasi, lastevanemaid, õpetajaid ja teisi kooli töötajaid. Teavitab klienti tema õigustest ja ühiskonna võimalustest, teenustest ja abist.
- Sotsiaaltöötajate koolitamine – Juhendab või koordineerib sotsiaaltöölalast praktikat koolis.

Koolis, kus õpivad ka mitte kooliealised õpilased on välja toodud järgmised punktid:

- Õpilaste väljalangevuse ennetamine
- Sotsiaalsete probleemide ennetustöö
- Õpilaste nõustamine koolis esinevate sotsiaalsete probleemide valdkonnas

Lisa 3. Järg

- Koostöö sotsiaalhoolekande- ja korrakaitseüsteemidega
- Õpiraskuste põhjuste väljaselgitamine ja ennetamine
- Kutsenõustamine
- Kooli esindamine oma valdkonnas

Võib järeldada, et üldiselt on siiski kõikides koolides üsna sarnased ülesanded sotsiaapedagoogidel, erinevused tulenevad kooli spetsiifikast ja ka omavahelistest kokkulepetest.

Lisa 4. Küsitluse avatud küsimuste vastused

Milliste tööülesannetega tegelete kõige rohkem?

- Individuaalne nõustamine (peamised probleemid: ajaplaneerimine, uni, suhted, psühholoogilised probleemid, kiusamine erinevates vormides), grupitööd (peamiselt suhted ja kiusamine), ennetustöö erinevates viisides ja vormides, IÕK, koostöö koolisisese ja –välise võrgustikuga.
- Õpilaste põhjusega puudumine, selgitustöö erinevate osapooltega, õpilaste nõustamine.
- Põhjusega puudumisega, kiusamine, ennetustöö (käitumisring, suhtlemisring, erinevates klassides kiusamisest rääkimine).
- Õpilaste omavaheliste probleemide lahendamine. Õpilaste puudumise ja töö lapsevanematega, kes ei saa kooli olulisusest aru.
- Õpilaste omavaheliste konfliktide lahendamine, koolikohustuse täitmine, sotsiaalsete oskuste õpetamine, koostöö kooliväliste institutsioonidega jne.
- Põhjusega puudujatega, käitumisprobleemidega.
- Õpilaste motiveerimise, veenmise ja õppetöös osalemise tagamisega. Selgitan välja puudumise põhjused ja koostan vajadusel õppevõlgnevuste likvideerimise plaani.
- Koolis mitte käia soovivate õpilaste motiveerimisega, õpetajatele olukorra selgitamisega, õpilaste perede olukorraga tutvumisega, probleemidele lahenduste otsimisega.
- Suhtekorraldus õpilase, kodu ja kooli vahel, põhjusega puudujad.

Milliste tööülesannete täitmine on teie jaoks kõige keerulisem?

- Õpilaste nõustamine erinevate keeruliste probleemide korral (suhted, isiklik elu, konfliktsituatsioonide lahendamine).
- Töö agressiivsete vanematega.
- Keerulisemaks ma üht teist ei pea, aga mõni on emotsionaalsemalt raskem ülesanne kui teine. Raskemaks pean korduvaid vestlusi lapsevanemaga samal teemal.
- Koostöö vanematega.

Lisa 4. Järg

- Sellist ei esine! Aga vahel häirib, et „käed jäävad lühikeseks“ ja abi pole kuskilt saada.
- Töö lapsevanematega.
- Probleemid, mille lahendust tuleb oodata, et kõik korrektselt vormistatud saaks, kuid mis tegelikult vajaksid kiiret lahendust. Kohati tekib probleeme ka lapsevanematega suhtlemises, kuid siiski tuleb jääda neutraalseks ning rahulikuks, et õpilane siiski lõpuks abi saaks.
- Jäikade ja paindumatute õpetajate mõjutamine, selgitustöö.
- Tegelemine tõrjutusega ja täiskasvanute hoiakutega, mis ei soosi lapse positiivset arengut.

Millised oleksid teie ettepanekud, et muuta koolis töötavate sotsiaalpedagoogide tööd efektiivsemas ja võib-olla ka lihtsamaks?

- Info liikumine võiks mõne ametnikuga olla kiirem ja täpsem, töö aega võiks saada ise rohkem reguleerida.
- Koolitused (aktuaalsetel teemadel) on kindlasti vajalikud. Osad koolitused mingi aja tagant uuesti, et mälu värskendada. Ajaplaneerimine peaks olema SP enda järgi, et saaks tööd paremini planeerida (tulekustutajaks olemise puhul ei ole võimalik planeerida ennetustööd, grupidoid õpilastega jne teha, sest need löövad päevaplaani segamini).
- Kiirem asjaajamine laiema võrgustikuga, tugipersonali lisamine.
- Koolis oleks vaja tugiisikuid või abiõpetajaid.
- Pidev vaimne töö nõuab väljalülitamist. Olen tabanud end mõttelt, et sotsiaalpedagoogi tööaeg peaks olema lühem, et saaks teha tööd kogu hingest. Töö tõhusus ja maht soodustavad läbipõlemist. Oluline on sotsiaalpedagoogi koolimajas viibimise aega lühendada ja tagada tema füüsiline aktiivsus.

SUMMARY

SOCIAL PEDAGOGUES' PRINCIPAL DUTIES AND THEIR PERFORMANCE WITH EXAMPLES FROM TARTU CITY SCHOOLS

Kadri Nurmsoo

Children welfare is very important in most of the countries in the world. Usually children are affected by their families and home situations at first, home is the first place where they learn how to connect with others, learn what is accepted and what is not. If parents lack ability to provide their children this kind of knowledge, they need to learn it at schools. Children who come from problematic or unstable homes, usually need help from psychologists or social pedagogues to be able to study at school and gain social skills which they can use in real life situations. Therefore, it is important that social pedagogical services are provided at every elementary school.

Sometimes there has been misunderstandings with social pedagogues' principal or additional duties. As it is quite a young profession in Estonia, some people still do not understand what social pedagogues' do at schools and they might not understand their value. That leads to giving social pedagogues too many jobs not related to their duties or emotional stress considering the fact that they might feel that the importance of their work is undervalued.

The aim of this thesis is to clarify and analyse uncomprehended situations in social pedagogues' different principal duties and to clarify their role at school environment.

Tasks to fulfill the purpose of this research:

- To give an overview of social pedagogy, its history and theory included social constructivism theory; to explain different relevant notions, social problems and social pedagogues' principal duties.
- Plan the research, choose the method and the sample.
- Conduct a survey about social pedagogues principal duties as quantitative research and conduct an interview to gather more information as qualitative research.
- Make a conclusion about this topic and give proposals about relevant situations.

To solve the research tasks, different scientific sources have been used. The author used sources in virtual and hard copy versions, in Estonian and in different foreign languages.

To carry out the study, the author used combined method from qualitative and quantitative research. A survey among social pedagogues who work at schools in Tartu was carried out and analysed to plan the interview. Nine social pedagogues took part in the survey and six social pedagogues gave an interview.

The analysis showed that social pedagogues work with various people and institutions. Even though they work to provide students well-being, it is important to involve parents, teachers, support staff members, child protection, police, youth workers etc. to make sure all areas possible are maintained stable and safe for children's growing environment. It is common that social pedagogues work for parents and teachers well-being as well. Nowadays it is not exceptional that parents need guidance, different schooling programmes and advice with daily issues, too.

Interviews showed that social pedagogues lack time for preventive work. They try to invite trainers from outside schools to speak about various important issues to students, teachers and parents. It appeared that all social pedagogues thought that there should be two persons dealing with the social pedagogical issues and issues with students who have educational special needs. Otherwise it is impossible to complete all necessary tasks.

Social pedagogues who are working at schools in Tartu believe that their role is clear to them. They think that some parents and teachers may not be completely sure what to expect from social pedagogue, but it is believed that making their job description known to all, is fully social pedagogues task.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kadri Nurmsoo,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
Sotsiaalpedagoogide tööülesanded ja nende täitmine Tartu linna koolide näitel,
mille juhendaja on Tiiu Kamdron
- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil,
sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse
kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu,
sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja
lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega
isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus, **20.05.2015**